

C
3767

ÉSZREVÉTELEK
A PÉCSI
PÜSPÖKI LYCEUM
JOGTANÁRAINAK
EMLÉKIRATÁRA.

PÉCSETT
PÜSPÖKI LYCEUMI KÖNYVNYOMDA (MADARÁSZ BÉLA)
1895.

12-70

C
5767

DR. IGÁZ BÉLA ÚR
HÁGYAIEKÁBÓL

ÉSZREVÉTELEK

A PÉCSI PÜSPÖKI LYCEUM

JOGTANÁRAINAK

EMLÉKIRATÁRA.

Csak helyben
használatra

110090

PÉCSETT

PÜSPÖKI LYCEUMI KÖNYVNYOMDA (MADARÁSZ BÉLA)

1895.

A pécsi püsp. joglyceum rendes tanárai a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez 1895. évi július havában benyújtott, a napi sajtóban közzétett, és nagy zajjal az egész országban szétküldött „Emlékirat a pécsi jogakadémiairól“ szóló iratukban, alkalmasnak találták a jelen válságos és sok tekintetben az egyház és annak intézményei iránt kedvezőtlen időt felhasználni arra, hogy a pécsi püspöki lyceum ügyét ismertetés tárgyává tegyék, azon célból — mint mondják, — hogy a püsp. lyceum jogi fakultása a jövőben mire tarthat számot, a fejlesztésre-e vagy a pusztulásra?

Az intézet létjogosultsága kérdésénél vizsgálódásuk tárgyát a következő pontok képezik:

1. van-e a pécsi püsp. joglyceumnak kulturpolitikai jelentősége?

2. a pécsi püsp. joglyceum elegendőleg élet- és fejlődésképes-e?

3. az általa jelenleg elérhető, vagy a jövőben várható kulturhaszon helyes arányban áll-e fenntartásához és fejlesztéséhez rendelkezésére álló, vagy rendelkezésére bocsátandó anyagi eszközökkel? és

4. a pécsi püsp. joglyceum fejlesztése ki által és minő eszközökkel történjék és történhetik.

Ezen kérdésekre egyenkint fogjuk rövidben megtenni észrevételeinket.

I.

A pécsi püsp. joglyceum kulturpolitikai jelentősége.

Hogy Nagy Lajos király Pécssett egyetemet állított fel, melyet az ő kérelmére V. Orbán pápa 1367. évi szeptember hó 1-én Avignonban kelt bullájával megerősített; s hogy ezen egyetem a mohácsi vész után 1543-ban megszűnván, Pécsnek harmadfél századon át nem volt főiskolája, míg II. József a Mária Terézia által 1774-ben Győrött felállított kir. akadémiát 1785-ben Pécsre nem helyezte át; mely azon ban már 1802-ben Győr városába ismét visszahelyeztetett; ezek köztudomásu dolgok.

Hogy a négyesi báró Szepesy Ignác volt pécsi püspök által később alapított s 183²/₃ tanévtől kezdve két bölcsészeti és 183³/₄-től kezdve pedig két jogi tanfolyammal is birt püspöki lyceum 1848-ig már földrajzi helyzeténél fogva is, Horvát-Slavon országokkal szemben fontos kulturpolitikai missiót teljesített, amennyiben a nevezett országrészek intelligenciájának nagy része a pécsi püspöki joglyceumban kereste és találta meg kiképeztetését a bölcsészeti és a hazai jogtudományokban; azt tagadni nem lehet.

Az 1865-ben ujólag megnyitott püspöki joglyceum azonban, sajnos, a vonzerőt a társországok ifjúságára már teljesen elvesztette; téves ugyanis azon állítás, hogy évről-évre növekszik a társországból a pécsi püspöki joglyceumot látogató hallgatók száma; mert az említett évtől kezdve 1885-ig, tehát husz éven keresztül, alig egy-két hallgatója volt a püspöki joglyceumnak Horvát-Slavonországból; az utolsó tiz év alatt pedig egyetlen egy sem; mert azon egy pécsi születésü magyar ifjut, kinek atyja néhány év óta Zágrábban visel államhivatalt, a horvát nemzetiségüek közé számitani nem lehet, Fiuméből sem oly nagyon özönlik az ifjúság a pécsi püspöki joglyceumra. Az igazság az, hogy 188⁸/₉. tanévtől kezdve összesen öt fiumei hallgatója volt a

püsp. joglyceumnak; ezek is a harmadik évre már a bpesti egyetemre távoztak.

Azonban, habár a püspöki joglyceum újabb időben a változott viszonyoknál fogva vonzerejét a társországok ifjuságára elvesztette is; azért azt, hogy annak mint a dunántuli kerület egyetlen főiskolájának hazánkra nézve kulturhivatása van, kétségbevonni nem lehet; ennél fogva annak fenntartása nemcsak Pécs városa és környékére nézve kívánatos, hanem hazai szempontból is szükséges.

II.

A pécsi püspöki joglyceum élet- és fejlődésképesége.

Miután az emlékirat szerint is valamely intézmény élet- és fejlődésképesége nagyrésztben attól függ, hogy ki által, mily intencióból, minő célra és minő szervezettel hozott létre; azért nézzük, hogy ki mily célból alapította a pécsi püspöki lyceumot, mily vagyomból történt az alapítás; nézzük továbbá mily phasisokon ment keresztül Szepesy lyceuma az ő halála után egész a mai napig; s mindezekből vonjuk le a püspöki lyceum jogi természetét; hogy lássuk mily téves utakon járnak a „pécsi jogakadémia“ nyilv. rendes tanárai.

A) A pécsi püspöki lyceum alapítása és tovább fejlődésének története.

1. Alapításától kezdve 1848-ig.

Azon legfelsőbb intézkedés, melynél fogva a kir. akadémia 1802-ben Pécsről Győr városába áthelyeztetni rendeltetett, nagy elkeseredést keltett nemcsak Pécs városában és az egész vidéken; mely ennek folytán gyermekeit, hogy felsőbb tanulmányaikat végezhesék, távol eső főiskolákra volt kénytelen küldeni; de kiváltképen nehezebbre esett ezen intézkedés a pécsi egyházmegyének, mely bölcsészeti tanfolyam nem létében a papnevelés nagy hátrányára növendékeit az előkészítő bölcsészeti tanfolyamban ezentul nem részesíthette.

A püspöki szék üresedésben lévén, a káptalan, a város, annak vidéke, és az egyházmegye érdekeinek megóvása végett 1802-ben felségfolyamodásilag¹⁾ kérelmezte, hogy a Győr városába átvitetni rendelt királyi akadémia Pécsett továbbra is meghagyatnék, vagy legalább Pécsett a tanulmányi alap terhére bölcsészeti tanfolyam nyitatták.

Ezen kérelem azonban az 1802. évi 5129. számú udvari rendelet tanusága szerint figyelembe nem vétetett; az azonban megengedett, hogy csupán növendékpapok részére az akkori váci és nyitrai mintájára magánjellegű bölcsészeti tanfolyam nyitathassék.

Pécs városa tehát, jóllehet hogy nagy vidéknek képezi kulturális központját s azonkívül Horvát-Slavonországnak közelsége miatt, itt egy főiskolának magyar nemzetiségi szempontból is igen szép feladata és fontos missiója lett volna, elvesztette főiskoláját.

Midőn tehát boldogult négyesi báró Szepesy Ignác a pécsi püspöki széket 1828-ban elfoglalta, Pécsett csak egy hat osztályu gymnasiumot talált; ennél fogva őt az egyházmegyének fentemlített szükséglete arra birta, hogy mielőbb egy oly intézetnek vesse meg alapját, melyben az egyházmegye papnövendékei a bölcsészeti tanulmányokban kiképeztetést nyerjenek.

Azért már 1828/9-ki tanévben növendékpapjai számára a káptalannal egyetértve, egy magánjellegű bölcsészeti tanfolyamot nyitott; melynek megerősítését 1828. november hó 16-án 1188. sz. a. kelt iratában felsőbb helyen azon indokolással kérte, hogy egy ilyenmü bölcsészeti tanfolyamnak a növendékpapok részére való felállítását ő felsége 1802. január 3-án 13493. sz. a. kelt és a pécsi káptalanhoz intézett kegyelmes leíratában már megengedte.

A megerősítés a magánjellegű bölcsészeti tanfolyamra legfelsőbb helyen megadatván, Szepesy azt a szülők kérelmezése és a helytartótanácsnak is felszólítására csakhamar a

¹⁾ 1802. sub N^o aulico 4197.

világi tanulóknak is megnyitotta; úgy hogy 1832³/₃-ik tanévben a püspöki bölcsészeti két évi tanfolyamot már 166 tanuló látogatta.

Pécs városa, Baranyamegye és a szomszédmegyék látván a nagylelkű főpásztornak áldozatkészségét, több alkalommal kérelemmel járultak hozzá¹⁾; sőt felsőbb helyről is felszólítottatott, hogy a bölcsészetihez jogi tanfolyamot is alapítson.

Az áldozatkész püspök ezen kérelem- és felszólításnak engedve, miután 1833. július hó 11-én a legfelsőbb jóváhagyást megnyerte, az 1833³/₄-ki tanévben a jogi tanfolyamot is megnyitotta.

Szepesy a bölcsészeti tanfolyamot kezdetben ideiglenesen a theologiai tanfolyam mellett a jelenlegi papnevelde helyiségeiben helyezte el; onnan később az 1830-ban száz-ezer forint költséggel épített, jelenleg is fennálló püspöki könyvtár-épületbe tette át; ezen épület azonban az intézet céljaira csakhamar szűknek bizonyult; azért megvette 30000 frton azon terjedelmes, de teljesen elhagyatott épületet, melyet remete Szent-Pál rendje a fő-utczában emelt, s a mely a rend megszüntetése után a vallásalap, utóbb pedig Baranyamegye birtokába jutott; s azt rövid idő alatt több mint 40000 frtnyi költséggel átalakította. A bölcsészeti- és jogi tanfolyamot 1833-ban ezen épületbe tette át, a theologiai előadásuk számára pedig az általa emelt püspöki könyvtár-épületben jelelt helyet; ezen épületben helyezte el a püspöki könyvtárt is, melyre nézve úgy intézkedett, hogy az a közönség részére folyton nyitva legyen.

Az így nagy anyagi áldozattal megalapított és minden szükséges eszközökkel ellátott intézetnek az alapító: „**pécsi püspöki lyceum**“²⁾ nevet adott, s az intézet pecsétjére a következő felírást rendelte vésetni „*Sigillum Quinque-Ecclesiensis Episcopalis Lycei Anno 1830. erecti*“.³⁾

1) Szepesynek a káptalannál is letett „Memoriae commendatur“ czimű 1830. szeptemberben kelt első alapító levele.

2) Az alapítási okmány 1. pontja; és „Memoriae commendatur 1. pontja.

3) Ugyanott 14. pont.

Hogy Szepesy a megalapított püsp. lyceumnak a nyilvánosságot biztosítsa, s minden jövőben netán keletkező bajok, vagy ellenséges áramlatok ellen megvédje, 1835. augusztus hó 8-ról szóló alapító oklevelét megerősítés végett ő felségéhez felterjesztette; ki azt ugyanazon év és hó 27-ről kelt diplomájában *minden változtatás nélkül tehát szóról-szóra jóváhagyta, megerősítette.*¹⁾

Az egyházmegye a legnagyobb hálával fogadta Szepesy alapítványát; Pécs városa pedig nemcsak szóval, hanem tettel is kifejezte mélyen érzett háláját a nagy alapító iránt, midőn annak arczképét közgyűlési határozattal tanácskozási termében ünnepélyesen kifüggesztette; a hála a halhatatlan nevű püspök iránt él még az utódok keblében is, a mit eléggé bizonyít az, hogy Pécs város közönsége 1893-ik évben, a felejtethetlen jótevő püspöknek emlékét ércszoborban örökítette meg: sőt még az ország is leróta háláját a nagy alapító iránt az által, hogy az 1836-iki országgyűlésen a pécsi püspöki lyceumot hazai törvényeink közé becikkelyezte. Az idevonatkozó XXIV. t. cz. szavai következők: „Hálaérzéssel fogadják az ország rendei négyesi B. Szepesy Ignác püspöknek a közjó előmozdításában bizonyított munkás tevékenységét, melynél fogva Pécs városában *tulajdon költségein* bölcselkedést és törvény-tanító intézetet állított fel; mely jeles és követésre méltó alapítványt ő felsége kegyelmes megegyezésével örök emlékül törvénybe iktatják.“

Fontos kérdés, hogy: a) miből áll a pécsi püspöki lyceumi alapítvány és mily vagyontól történt az alapítás; b) mily célból és minő szervezettel alapította Szepesy a lyceumot.

a) Az ő felsége által megerősített alapító levél szerint a lyceumi alapítvány vagyont képezi:

1. a fő- vagy a király-utczában levő lyceumi épület és templom.

1) Lásd a diploma bevezetését és végét.

2. a lyceum-utcza és nepomuk-utcza sarkán levő könyvnyomdaépület a felszereléssel együtt; az első felszerelés 16000 frtba került.

3. a Szepessy-utczában levő püspöki könyvtár-épület.

4. a lyceum állandó alapjául letett 100500 pengő forint.

Ide járult később azon összeg, melyet az alapító végrendeletében a lyceumot tevén örökössévé, annak hagyott.¹⁾

Ezt a fejedelmi bőkezűsége valló alapítványt Szepesy mint ő maga alapító levelében²⁾ és egyéb irataiban mondja: *saját költségén a pécsi püspökségnek évenként befolyt és őt illető jövedelmeiből tette.*

Eszerint tehát : ***a pécsi püspöki lyceum egyházi vagyonból létesített katolikus alapítvány.***

b) A gondos főpásztornak az általa felállított főiskola körül egyik célja oda irányult, hogy ezen intézet Pécs városának és vidékének három évtizeden keresztül oly nehezen nélkülözött szükségét pótolja és ekép a nagyközönségnek hasznára legyen; a másik és pedig *főcélja* az volt, hogy a pécsi egyházmegye papsága részére teremtsen egy oly tudománycsarnokot, a hol papsága, a világi tudományokkal is foglalkozván, az egyházi pályán mindenkor igen kívánatos bővebb ismeretekre és tágabbkörű műveltségre szert tehesen, s ily módon egyházmegyéje papságának műveltségi színvonala emelkedjék.

A buzgó alapítónak ezen egyik főbb célja nemcsak abból tetszik ki, hogy megkívánta a mi tényleg meg is történt, hogy növendékpapjai theologiai és bölcsészeti tanulmányon kívül még a jogtudományokat is hallgassák; hanem leghatározottabban kitűnik főkép abból, hogy nemcsak a

1) Alapító levél 6-ik pontja : „Quia mihi integrum est reliquendarum facultatum (subtractis subtrahendis) partem tertiam cui placet addicere hujus portionis haeredem instituo Quinqueecclesiense episcopale lyceum“ és a végrendelet 14-ik pontja : „Reliqua mansura pecunia tota pro supplemento foundationis cedet Quinque-Ecclesiensi Episcopali Lyceo ect“; a mely összeg mintegy 27000 frtot tett ki.

2) 1-ső 2-ik és 5-ik pont

bölcsészeti, hanem még jogi tanároknak is — egy tanszéket kivéve — kizárólag pécsegyházmegyei papokat kívánt alkalmazni¹⁾; azért 1830. márczius hó 30-án kibocsátott körlevelében²⁾ felhívja a megyei papságot, hogy a legközelebb megnyitandó lyceumhoz az arra képesek, jog- és bölcsészettanároknak jelentkezzenek.

Hogy azonban oly vidéken, mely akadémiájától megfosztatott, az egyházmegyében ily fontos feladatokra alkalmas férfiak elég számmal akkor nem találkozhattak, az meglepő nem lehet.

S így történt, hogy miután egyházmegyéje papságából a hirdetett jog- és bölcsészeti tanszékekre elégséges számú egyének nem jelentkeztek, az alapító a zirczi apáthoz fordult oly czélból, hogy a hiányzó egyéneket a czisterci rendből szerezze meg. Mely körülménynél fogva eredeti szándékát a zirczi apáttal történt egyezés folytán oda módosította, hogy a bölcsészeti tanfolyam négy tanárát, ugyszintén a politikai tudományok tanárát, mindenkor az egyházmegyei áldozárok sorából, a jus patrium tanárát — az egyedüli világi tanárt — a világiak közül a pécsi püspök; a lyceum többi négy tanárát pedig a zirczi apát a lyceumi alap terhére a cziszterci rendűek közül nevezendi. Világosan megjegyezvén egyébiránt alapító levelének 7. pontjában, hogyha valamikor a zirczi apát ebbeli jogáról lemondana³⁾, akkor a négy cziszterci rendű tanár helyett is a pécsegyházmegyei papságból fognak a püspök, vagy széküresedés esetén a káptalani helyettes által a tanárok kineveztetni.

Mindezekből világos, hogy az alapító püspöknek midőn ezen intézetben a tanszékeket papsága számára tartotta fenn,

1) „Memoriae ect.“ 7. és 8-ik pont; — az alapító levél 6. és 7-ik pontja.

2) Ezen körlevélben a többi között ezeket mondja: „Compluribus gravibus de causis vehementer opto: ut singulas cathedras Quinque-Ecclesiensis Dioecesis sacerdotes primi conscendant, et in posterum constanter cum honore felicitique patriae juventutis in scientiis ac bonis moribus progressu teneant.“

3) Vagy mint a „Memoriae commendatur“ okirat 10-ik pontjában mondja: ha a zirczi apátság — mitől Isten őrizzen — megszűntetnének.

azon főpásztorhoz illő cél lebegett szemei előtt, hogy pap-ságában a tudmányszomjat éleszsze, és hogy általuk ép oly vallásos, mint tudományos és hazafiás oktatást nyervén a lyceumot felkereső ifjuság, abból tudományosan képzett, hithez ragaszkodó és hönfiuilag érző nemzedék, becsületes hivatalnoki és ügyvédi kar kerüljön ki.

Az alapító maga határozta meg alapító levelének 9-ik pontjában azt, hogy milyen legyen lyceumában a tanrendszer és az iskolai fegyelem; ő határozta meg a lyceumban a facultások¹⁾ és a *tanárok* számát, azok *fizetéseit*²⁾; ő határozta meg mint imént láttuk, hogy kinek van joga a tanárokat kinevezni; végre kijelenti, hogy a lyceum igazgatója mindig *maga a pécsi megyés püspök*, széküresedés esetén pedig a *káptalani helyettes*; ³⁾ ezeknek mint igazgatóknak helyettese az általuk a pécsi székeskáptalan tagjai közül kinevezett *Pro-Director*,⁴⁾ kinek mind az intézet igazgatása, mind az alapítványi vagyion kezelése körül pontosan megszabja hatáskörét.

Ez azon szervezet, melyet Szepesy az általa alapított lyceumnak adott, s a mely legfelsőbb helyen is *de verbo ad verbum* megerősített.

Az ily módon alapított és szervezett püspöki lyceum sértetlenül fennállott egész 1848-ig.

A jogi tanfolyam az 1848/9-ki, bölcsészeti pedig 185¹/₂-iki tanévre bizonytalan időre be lett szüntetve.

1) A „Memoriae ect.“ 1. pontjában ezeket mondja: „Novae amplae et commodae aedes pro stabili sede *Facultati Theologiae Juridicae et Philosophicae* addicuntur nomen habiturac *Episcopalis Lycei Quinque-Ecclesiensis*“. Az 5-ik pontban említi, hogy a théologiai tanárok állandó fizetéseiket a pécsi papnöveldeitől nyerik.

2) 5. és 7-ik pont.

3) A „Memoriae ect.“ 9. pontban azt mondja: „Pro-Director qui lyceum dirigit Quinque-Ecclesiensi Episcopo qua *Directori*, terminato quovis semestri de progressu juventutis relationem praestabit“. a 10-ik pontban pedig így szól: „*Director Lycei semper erit Episcopus* sede vacante *Directoris munere fungetur Vicarius Generalis Capitularis*“.

4) „Memoriae ect.“ 9-ik; az alapító levél 8-ik pontja.

2. 1848-tól egész 1865-ig.

Az 1848/9-ik évre következett absolut kormányzási időben, új tanrendszer léptetvén életbe, mely csak 4 és 8 osztályu gymnasiumokat, de a régiékhöz hasonló 2 éves nyilvánossági joggal felruházott bölcsészeti tanfolyamokat nem ismert; a bécsi cs. kir. kormány és Scitovszky hercegprimás mint akkor egyuttal még pécsi püspök között tárgyalások folytak az iránt: mikép volna lehetséges a Szepesy-féle alapítványt az alapító szándékának lehetőleg szentül tartása mellett az előirt új tanrendszerrel összhangzatba hozni, illetőleg annak keretébe beilleszteni. Miután e szándék egyrészt kivihetetlennek bizonyult, másrészt pedig Pécs városát már-már azon veszély fenyegete, hogy korábbi felső iskolája helyett kénytelen leendett egy 4 osztályu kisgymnásiummal beérni: ezen tekintetből a püspök egy, ezen ügyben kiküldött bizottságnak és a káptalannak meghallgatása után belenyugodott a körülmények változtáig abba, hogy a lyceum bölcsészeti osztályai tanáraikkal együtt a felállítandó 8 osztályu főgymnáziumba olvadjanak bele és ebben az egyházmegyei papok a czisterczy rendüekkel jövőben ugy tanítsanak közösen, mikép azelőtt a püspöki lyceumon, aránylagos fizetéseiket a lyceumi alapból élvezendők. Ezen megállapodás szerint lett lehetségessé, és nyilt meg 1851/2. tanévben Pécsnek 8 osztályu főgymnáziuma.

Az imént említett tárgyalások folyamában ugyan Scitovszky primás és püspök nem mulasztotta el oda hatni, hogy legalább az 1850. október 4-én kelt kormányi rendszabály értelmében berendezendő két évi tanfolyamu jogtanoda, amilyen azon időben Pozsonyban, Kassán és Nagyváradon fenállott, hasonlókép Pécsen is továbbra fenhagyassék, mi iránt Pécs városa is élénken érdeklődött; de mivel a lyceumi alap jövedelmei erre elégtelennek találtattak, a város 1851. febr. 21-én tartott közgyűlésén 561. sz. alatt hozott azon határozatának pedig, hogy a mennyiben a Szepesy-féle alap jövedelme a visszaállítandó jogi tanfo-

lyam költségeinek fedezésére elegendő nem volna, a hiányt közadókból fedezendi, a kormány részéről hely nem adatott; a jogtanoda létre nem jöhetett és az egész abszolút kormányzás alatt többé meg sem nyitattott.

Ezen állapot állott fenn körülbelül 1860. évig, mely időtől kezdve, főleg midőn az 1848. után beszüntetett felekezeti jogakadémiák egymásután megnyitattak, mind sűrűbben hangzott fel az óhaj, hogy a jogi osztályok az alapító szándékának megfelelően minél előbb ismét megnyitassanak. A város, mely a jogi tanfolyamok megnyitása miatt első sorban volt érdekelve, tette meg ezen érdemben az első lépést, midőn 1863. évi júl. 12-én tartott közgyűléséből indokolt feliratban kérte a m. kir. helytartótanáctól a beszüntetett jogi tanfolyamok visszaállítását; azon évi szept. 20-án tartott közgyűléséből pedig azon kérelemmel járult a megyés püspökhöz, mint akinek *felügyelete és kezelése alatt áll* a Szepesy-alapítvány, hogy annak vagyoni állapotát, a megnyitandó jogi tanfolyamok leendő szervezetének tervét, a személyzet kimutatását és a tanári helyek betöltése körüli feltételek javaslatát a közgyűléssel közölni, és a városnak a jogi tanfolyamok megnyitására vonatkozó óhajának teljesítését hathatós közbenjárásával felsőbb helyen kieszközölni sziveskednék.

Igy került a megnyitandó joglyceum ügye a megyés püspökhöz mint ezen kath. alapítványnak, az egyházmegyében felügyelője, és kezelőjéhez, a *kihez mint a nagylelkű alapító utódjához, az ügy rendezése az alapítványi oklevélben részére biztosított jognál fogva tulajdonképen tartozott.*

A város közgyűlésének átirata és a mindinkább terjedő közvéleménynek hatása alatt kezdette boldogult Girk György püspök megtenni a lépéseket arra, hogy a jogi osztályok ismét megnyitassanak. Ezek megnyitása azonban annyira igénybe vette az alapítvány egész jövedelmét, hogy a célt elérni csak a főgymnasiumban az egyházmegyei papok által elfoglalt hat tanszék feláldozásával lehetett.

Hogy tehát a püspök a hajdan virágzó, de a 48-iki események által felfüggesztett jogi tanfolyamok megnyitását lehetővé tegye és azáltal Pécs városa és vidékének élénk óhaját teljesítse, 1863. ápril hó 29-én a zirczi czisterczyi renddel egy szerződést kötött, mely szerint Rezsutsek Antal zirczi apát az egész nyolcz osztályu főgymnasiumot, az évenkint viselendő költségekkel együtt, a cziszterczita rend nevében átvette: a cziszterczita rend felmentetett azon kötelezettség alól, hogy az alapító levél értelmében a jogi osztályokba két tanárt állítson. A zirczi apát kötelezte magát arra, hogy a katonai kórház céljaira lefoglalt, de most visszaadandó gymnasium épületet minélelőbb helyreállíttatja és kibővítetteti, úgy hogy az épületben legkésőbb az 1865/6-iki tanévben már a gymnáziumi 8 osztály és a rend tagjai elhelyezhetők legyenek.

A szerződés megkötése után Girk György püspök azonnal megtette a szükséges lépéseket a m. kir. helytartótanácsnál arra, hogy a püspöki lyceumnak jogi osztályai az újabb igényeknek megfelelően visszaállíttassanak.

A püspök felirata folytán a helytartótanács 1864. ápr. 24-én 33605. sz. a. kelt leiratában felkérte a püspököt, hogy a lyceumi alap állásáról, az eddig történt kimutatásnál egy pontosabb, a jövedelmek, és a joglyceumnak megnyitása esetében leendő kiadásoknak egy terjedelmesebb kimutatását terjeszsze fel; egyuttal nyilatkozzék arra nézve: *vajjon tandij szándékolatik-e igénybe vétetni és mennyi, mily rendeltetéssel?*

A püspök erre 1864. május 1-én 1007. sz. a. az alap állásáról, a leendő bevételek és kiadásokról, egy terjedelmes kimutatást terjesztett fel s minthogy a kiadások fődözésére évenkint 374 frt 49 kr. hiányzott, ezen hiány pótlására különféle módozatokat említ, a többi között a befolyandó tandijnak az alaphoz való csatolását is, ezeket irván: *„a tandij a bevételekbe beszámítva nincsen, melyet oly mérvben, mint az más jogakadémáknál törvényes szokásban van, szintén igénybe venni óhajtok és vétetni kérek; ezen dijból bizonyosan*

többet lehet pótolni, mint a kimutatott hiány követel, sőt még a követelési állapotot szaporítja is.“

Miután pedig a helytartótanácsnak a megnyitandó joglyceum biztosítására és a tanárok leendő nyugdíjazására nézve még mindig aggodalmi voítak; ezek elosztatása céljából Pécs városa 1864. évi július 10-én megújítja a már 1851-ben tett azon határozatát, hogy az évenként előforduló hiány pótlásához hozzájárul; a nyugdíjalap megvetése céljából pedig a város közönségét adakozásra fogja felszólítani.¹⁾

A püspök ezen felterjesztésére a helytartótanács újra leirt, melynek folytán a püspök 1865. febr. 7-én összehívta az alapító levél 10-ik pontjában megnevezett gazdasági bizottságot, mely tárgyalás alá vevén az 1864. június 24-én 38906. sz. a. és az 1865. jan. 22-én 103422. sz. a. kelt helytartósági leiratokat; tanácskozmányának eredményét a főkormányzékhez felterjesztette, melyben kimondja, hogy a megnyitandó joglyceumot a többi jogakadémiák mintájára három évi tanfolyamban hat tanárral kívánja szervezni; *mégállapítja a prodirector és a tanárok évi fizetéseit*, felsorolja a megnyitandó joglyceumnál előforduló egyéb kiadásokat; de fentartja a lyceumi alap részére a hallgatók által fizetendő tandíjakat, melyekre nézve az 5-ik pontban ezeket mondja: *„a jogakadémiákat szabályzó rendeletek értelmében, különösen a 39-ik §. szerint, minden nyilván vagy magánjoghallgató félevenkint tandíj fejében 8 frtot fog fizetni, mely tandíj az alap növelésére fog fordíttatni*“ az a) pontban pedig: *„a tandíj az alapot tetemesen fogja emelni*“; végre az 1864. jun. 24-iki leiratban említett nyugdíjra megjegyzi, hogy jelenleg gyűjtés van folyamatban és arra már 5200 frt gyűjtetett össze.

Ezen felterjesztésre érkezett le a magy. kir. helytartótanácsnak 1865-ik évben augusztus hó 25-én 65415. sz. a. kelt és a pécsi püspökhöz intézett leirata, melyben tudatja:

1) 1864. 1448/4029.

„hogy ő császári és apostoli királyi felsége ugyanazon évi aug. 2-án kelt legfelsőbb határozmányával a pécsi joglyceum ismételi megnyitását, annak nyilvánossági jeleggel és köz-érvényü bizonyítványok kiállítására való joggal engedélyezte azon feltétel alatt, hogy a magyarországi jogakadémiák iránt 1850. évi szeptember hó 29-én kelt legfelsőbb elhatározás, valamint az e tárgyban már előbb kibocsátott, vagy még ezentul kibocsátandó rendeletek határozatai ezen tanintézetre nézve is kötelező erővel birjanak, és hogy különösen az igazgató és tanárok kinevezése mindenkor a nagymélt. m. kir. udvari cancellaria jóváhagyásának fentartassék.“

Ő felségének ezen legmagasabb elhatározásához a helytartótanács különféle utasításokat ad ; a többi között felhivja a püspököt, hogy a joglyceum részére egy igazgatót nevezzen s a betöltendő két tanári állásra pályázatot hirdessen.

A főkormányshéknak arra nézve, hogy a lyceumi alap később a kiadásokat fődözni fogja-e némi aggályai voltak, de ezek eloszlottak azon reménye által, hogy a lyceumi alap szaporodni fog főleg az által : *„hogy a tanfolyam megkezdésével újabb jövedelmi forrás fog nyilni az évenként befolyt tanpénzek által, melyek összege a jogakadémiai szervezethez képest évenként befolyt tanpénzek által, melyek összege a jogakadémiai szervezethez képest évenként 16 frt (akkor annyi volt), a beiratási díjak évi 2 forint és a könyvtár használatáért is szedhető díjak szintén 2 frt, melyeket a joglyceumnak, a mentességi szabályoknak különben épentartása mellett annyival kevésbé lehet igénybe nem vennie, minél bizonyosabb az, hogy a tanárok tíz-husz évi fizetési járuléka valamint a netalán később felmerülhető nyugdíjazási igények biztosításáról már jó idején gondoskodni kell.“*

Ime tehát a visszaállítási okmány a püspök és a gazdasági tanács felterjesztéseiben kifejezett óhajhoz képest *a befolyt évi tandíjat egész összegében a lyceumi alaphoz, annak növelésére kívánja évenként csatoltatni.*

Megemliti a leirat azt is, hogy *a városi közönségtől,*

melyre az újból megnyitandó tanintézet anyagi tekintetben jótékony hatással leend, *a már tett ajánlata folytán a joglyceum részére határozott évi segélyösszeg remélhető.*

Erre a tanári pályázat kihirdetvén, a rendkívüli tanárok a visszaállítási okmányban meghatározott 750 frtnyi fizetéssel kinevezettek, és a joglyceum első évi tanfolyama 1865. évi október hónapban Girk György pécsi püspök és nagyszámu előkelő közönség jelenlétében, a lyceumi templomban tartott „Veni Sancte“ után ünnepélyesen megnyitott és a közhasználatra adatott.

3. 1865-től a mai napig.

Azon időben, midőn a püspöki joglyceum megnyitott a jogi tanintézetek 3 osztályból állottak, melyekben 6 tanár működött, kik mellett egy segédtanár volt alkalmazva. Így volt ez Pécsen is.

Alig hogy a joglyceum megnyitott, már 1867-ben a rendkívüli tanárok fizetése 750 frtról 900 frtra emeltetett; a rendes tanárok fizetése 1000 forint volt.

Tandijosztalékban a tanárok nem részesültek; csak az 1868-ban kinevezett két rendes tanár kapott a befolyt tandíjzsebkől 50—50 frtot.

1870 körül a rendes tanárok fizetése 1200 frtra, lakbérilletményük pedig 200 frtra emeltetett; sőt a tandíjak is 5⁰/₀-lék levonásával a visszaállítási oklevél *világos rendelkezése ellenére* közöttük egészen felozlatott; mi ha nem történik, a lyceumi alap a mai napig 60—70000 frttal növekedett volna.

A püspök és a gazdasági tanács előre látta azt, hogy ha a tanárok fizetése a kor kívánalmaihoz képest folyton emeltetik, a lyceumi alap nem fog elég jövedelmet nyújtani arra, hogy a szükséglet fődöztessék; azért jövedelmi forrásokról kezdett gondoskodni; e célból egyrésztől Pécs városához fordult, másrésztől a zirczi apátot kereste meg,

hogy az 1863-ik évben kötött szerződésben a rend részére biztosított évi 1680 frtról mondana le.

A város közgyűlése 1873. 470/10826. sz. a. hozott határozatával a tanárok fizetésének emeléséhez évi 870 frtot szavazott meg; a zirczi apát pedig ugyanazon célra a rendet illető évi 1680 frtról lemondott. Így lehetővé vált, hogy a jogtanárok fizetése ismét emeltessék; ekkor a rendes tanárok fizetése 1500 frtban 100 frtos ötödéves emelkedéssel, a rendkívülieké 1200 frtban, a helyetteseké 1000 frtban és megfelelő lakbéráltalányban lett megállapítva.

1874-ben ő felségének május hó 4-ről kelt jóváhagyásával egy miniszteri leirattal 1874/5. tanévtől kezdve a kir. jogakadémiák, valamint a pécsi püsp. joglyceum is a budapesti tudomány-egyetem jogi karával egyenjogu karokká emeltettek; mely rendelet egyuttal megszünteti a segédtanári intézményt, a jogtanárok számát 6-ról 8-ra emeli fel.

Az új szervezet leendő életbeléptetését Trefort miniszter 1874. máj. 19-én 12917. sz. a. kelt leiratában közli Kovács Zsigmond akkori püspökkel azon czélból, hogy még két tanerő alkalmazásáról és egy tanterem előállítására és felszereléséről gondoskodnék.

Ezen új szervezet folytán, noha a költségvetés akkép lett megállapítva, hogy a 6 idős rendes tanár 1500 frtot kapjon, a két ifjabb rendes tanár fizetése pedig csak 1200 frt legyen, a lyceum bevételeihez képest 3143 frt 60 kr. hiány mutatkozott. Ezen évi hiánynak *sajátjából* való pótlását Kovács Zsigmond mint az intézet pártfogója az ő püspöksége idejére nagylelkűen magára vállalta; a mely évi hiányt az egyházmegye jelenlegi főpásztora, *annélkül, hogy erre kötelezve volna*, szintén ugyanazon nagylelkűséggel állandóan, tehát ma is *sajátjából* pótolja, sőt a tanügy iránti nagylelkűsége annyira ment, hogy egyes rendkívüli tanároknak, kiket csak 1200 frt évi fizetés illetett, éveken keresztül 1500 frtot, tehát csak a rendes tanárokat megillető évi fizetést juttatott.

Trefort volt miniszter, a ki mint tudva van a felekezeti jogtanodáknak nem volt barátja, 1880-ban felhívta azok fentartóit: nem volnának-e hajlandók a főhatóságuk alatt levő jogtanodákat beszüntetni és az alapítványi tőkéket más czélokra fordítani; július hó 8-án 921. eln. sz. a. kelt leiratában felhívta a pécsi püspököt is hogy: *„méltóztassék az iránt nyilatkozni, hajlandó volna-e a főhatósága alatt álló pécsi püspöki joglyceumot vagy egyszerűen megszüntetni, s az addig arra fordított költségeket a hatósága alatti másnemű és szükségesebb tanintézetek virágzóbb állapotba helyezésére fordítani, vagy esetleg más hasonló irányu valamelyik kir. jogakadémiával jog- és államtudományi karrá olvasztva össze, ez által egyfelől a tulságos számu és felesleges jogakadémiák kevesbitéséhez, másfelől a jövőre is fentartandók tudományos színvonala emeléséhez maga részéről hozzájárulni“.*

Trefort miniszter ezen leiratának azonban Pécsett nem lett eredménye; mert a pécsi püspöki joglyceum nem lett beszüntetve, de a lyceumi alap sem lett a miniszter rendelkezése alá bocsátva.

Ezen utóbbi pontra nézve különben meg kell jegyez-nünk azt, hogy a pécsi püspöknek a lyceumi alapot állami rendelkezés alá bocsátani nincsen joga; mert a lyceumi alapítvány nem a püspöké, hanem az egyházé; a pécsi püspöki lyceumot ugyanis egy nagylelkű püspök alapította, s pedig mint alapító levelében mondja, *a pécsi püspökségnek őt illető jövedelmeiből, tehát egyházi vagyomból.* A Szepesy alapítvány eszerint *kath. egyházi alapítvány*, melyet állami rendelkezés alá a püspök nem bocsáthat; a püspöknek az alapító levél szerint van felügyeleti joga; de nincsen joga arra, hogy az alapítvány természetének megváltoztatásával oly intézkedést tegyen, mely által az, eredeti kath. egyházi jellegétől megfosztatnék; ily intézkedésre az egyházi vagyon másik örének a káptalannak a meghallgatása és beleegyezése is szükségeltetnék; a pécsi káptalan pedig soha sem adná beleegyezését arra,

hogy egy kath. egyházi alapítványról lemondjon és azt az állam rendelkezése alá bocsássa.

A tanári emlékirat megemlíti azon sajnós eseményt is, mely 1881-ben egy miniszteri biztos kiküldetésével összekötött fegyelmi vizsgálatot és eljárást vont maga után; de elhallgatja annak legközelebbi okát. Ezen sajnós esemény az egyik tanár indokolatlan és tapintatlan eljárása folytán indult meg; a botrányok azután egymásután következtek, melyek híre betöltötte az egész országot, s a melyek egyik következménye az lett, hogy a következő tanévben 34-re szállott le a joghallgatók száma.

A miniszteri biztos által megejtett vizsgálat oly dolgokat hozott felszínre, melyek csaknem az intézet bezárására vezettek. Nehogy ezen botrányok ismétlődjenek és hogy az intézetnél teljesen meglazult fegyelem helyreálltassék: de különösen a tanári karhoz intézett és egy miniszteri biztos által az igazgató és tanárok előtt publikált s emlékül az intézet levéltárában őrizetre letett miniszteri leirat tartalma indította a püspököt, kinek főhatósága alatt áll a püsp. lyceum arra, hogy 1881. július hó 1 én kiadjon egy szabályzatot; és ezen szabályzat alá írta, nem a haragvó, mint az emlékirat írói mondják, hanem a fegyelmi vizsgálat alatt felvett jegyzőkönyvekből az intézetnél létezett rendetlenségről, az előfordult botrányokról és a fegyelem teljes felbomlásáról tudomást nyert, és az intézet jövője miatt aggódó miniszter ezen szavat: *jóváhagyom*: Trefort.

Ezen szabályzat különben mint az emlékirat aláírói mondják jórésztben megszűnt; azt mondhatták volna jó részben is volt soha alkalmazásban.

A fentebb előadottakból láttuk, hogy a püspöki joglyceum tanárainak fizetései a kor kívánalmaihoz képest folyton emeltettek.

Midőn gr. Csáky Albin volt vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1892. decz. 1-én 54422. sz. a. kelt rendelettel a királyi jogakadémiák tanárainak fizetését felemelte, a püspöki

lyceum tanárai is folyamodtak a püspökhöz, mint kegyurhoz, hogy ők is a kir. jogakadémiák tanáraival egyenlő fizetésben részesíttessenek; a püspök a joglyceum igazgatója által egy tanári tanácskozmányon adatta a tanároknak tudtul, hogy kérelmüket, mivel a jövedelemi források teljesen kimerültek, nem teljesítheti.

Midőn erre a tanárok panaszukat, melyben bár burkoltan, a püspöki lyceum kath. jellege ellen kezdettek fellépni, és államsegélyt óhajtottak maguknak kieszközölni, a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz kivánták a püspök által felterjesztetni; a püspök 1894. nov. 9-én Arcoban kelt levelében tudatta a tanári karral, hogy kérvényüknek felsőbb helyre juttatására vállalkoznia nem lehet.

Erre adták ki, 1895. július havában nyomtatásban a miniszterelnök és a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez beterjesztett emlékiratukat, melyben az egész ország színe előtt fellépnek a pécsi püspök ellen és több adatnak helytelen és irányzatos magyarázásával azt akarják a nagy közönséggel elhíttetni, hogy az őket jogosan megillető fizetéseikben megrövidíttetnek s annyira mennek, hogy Szepesy-alapítványának még *kath. jellegét* is megtagadják és azt az állam által confiscáltatni akarják.

Lássuk azért van-e joguk a tanároknak arra, hogy oly követelőleg lépjenek fel, amint azt az emlékiratban teszik s hogy egyáltalán köteles-e a püspöki joglyceum nekik azon fizetéseket kiszolgáltatni, melyekkel ma a kir. jogakadémiák tanárai bírnak?

A püspöki joglyceum rendes tanárai, midőn fizetéseiknek a kir. jogakadémiai tanárok fizetésével való egyenlősítését követelik, a püspöki lyceum alapító levelére és az 1865-iki visszaállító okmányra hivatkoznak; *azonban ezek egyikéből sem lehet követeléseik jogosultságát bebizonyítani; sőt ellenkezőleg eszen okmányok határozottan ellenük szólnak.*

A ki az alapító levelet figyelemmel és elfogulatlanul

elolvassa, meggyőződhetik arról, hogy a kir. *legfelsőbb akarat a lyceumi jogtanárok fizetése és javadalmazásának meghatározását az alapítónak engedte át s ezt minden időre az alapító utódja szabad intézkedésének tartja fenn.*

Szepesy ugyanis alapító levelének 5-ik pontjában maga határozta meg a lyceumnál működő igazgató és tanárok fizetését *s pedig tekintet nélkül arra, hogy a kir. akadémiáknál alkalmazott tanárok milyen fizetéssel bírnak.* Ő felsége az alapító levelet egész terjedelmében, tehát Szepesynek abban levő minden intézkedését s így az 5-ik pontot is — mint mondja — örök időkre *változatlanul* elfogadja, megerősíti;¹⁾ a záradékban egyedül azon intézkedéseket tartotta fenn, melyek akkor *in re literaria, tehát a legfelsőbb iskolai tanulmányokra nézve kir. intézkedéssel* fennállottak, vagy a jövőben kir. intézkedéssel fognak behozatni. Hogy ő felsége *in re literaria* alatt csakis a szorosán vett tanulmányi rendszert értette, nem pedig a tanárok javadalmazását is; ez abból világos, hogy az alapító levél 5-ik pontját, melyben Szepesy a tanárok javadalmazására nézve intézkedik minden változtatás nélkül elfogadta, megerősítette; a tanárok fizetése és javadalmazása körül a legfelsőbb kir. akarat külön nem intézkedik, sem pedig *arra nézve későbbi időkre vonatkozó jogot magának fenn nem tartott*; következőleg a pécsi püspöki lyceumnál a tanárok fizetésének rendezése tisztán *az alapítványnak magánügye.*

Ő felségének a püspöki joglyceum újbóli megnyitására vonatkozó legfelsőbb elhatározását a kir. helytartótanács 1865. évi augusztus hó 25-én 65415. sz. alatt mint már

1) Nos itaque pro solita, atque paterna qua erga *pias fundationes* ferimur cura. . . episcopi Quinqueecclesiensis Ignatii liberi baronis Szepesy de Négyes munificas fundationales literas praesentibus literis nostris privilegialibus *de verbo ad verbum sine diminutione et augmento,* quoad omnes earundem continentias et clausulas conditionesque et articulos ratas, gratas, et acceptas habentes praedeclearata autoritate nostra caesareo regia benigne acceptavimus, roboravimus, approbavimus ratificavimus ac pro crebrius fato lyceo Quinqueecclesiensi modo praevidente fundato *in perpetuum valitura clementer confirmavimus* . . . salvis tamen et praesistentibus, et quas in futurum defigere Nobis visum foret *in re literaria* altissimis dispositionibus Nostris“.

fentebb jeleztük következő szavakban hozta a pécsi püspöknek örvendetes tudomásul: „*Ő császári és apostoli kir. felsége f. é. augusztus hó 2-án kelt legfelsőbb határozmányával a pécsi joglyceum ismétli megnyitását, annak nyilvánossági jelleggel és közérvényü bizonyítványok kiállítására joggal azon feltétel alatt legkegyelmesebben engedélyezni méltóztatott, hogy a magyarországi jogakadémiák iránt 1850. évi szeptember hó 29-én kelt legfelsőbb elhatározás, valamint az e tárgyban már azelőtt kibocsátott és jelenleg is érvényes, vagy még ezentul kibocsátandó rendetek határozatai, ezen tanintézetre nézve is kötelező erővel birjanek és hogy különösen az igazgató és tanárok kinevezése mindenkor a nm. m. királyi udvari cancellária jóváhagyásának fenntartassék*“.

Hogy a legfelsőbb határozmányban foglalt ezek szavak: „*a magyarországi jogakadémiák iránt 1850. évi szept. 29-én kelt legfelsőbb elhatározás, valamint az e tárgyban már kibocsátott és jelenleg is érvényes, vagy még azontul kibocsátandó rendeletek határozatai ezen tanintézetre nézve is kötelező erővel birjanak*“, ismét *csakis a szorosán vett tanulmányi rendszerre, nem pedig a tanári fizetésekre is vonatkoznak*; kitünik onnan, hogy az alapító levél 5-ik pontját, mely a fizetésekre vonatkozik érintetlenül hagyja, *s így a tanári fizetések megszabását továbbra is az alapító utódjának tartja fenn*.

Hogy a tanárok fizetésének meghatározása a püspöki joglyceum főhatóságának autonom-joga, az kitetszik ugyan-csak ő felségének most idézett 1850. szept. 29-én kelt legfelsőbb elhatározásából *még különösen is*. Ő felsége ugyanis ebben *a kir. jogakadémiákat szervezi*; egyedül a 6-ik §-ban intézkedik azon *püspöki és evangélikus tanintézetekről*, melyekben a jog- és államtudományok taníttatnak; és ezekre nézve kimondja, hogy nyilvánossági jogot csak akkor nyernek, és államérvényes bizonyítványokat csak akkor adhatnak ki, ha bennök *a tanulmányok a kir. jogakadémiákra nézve megszabott szabályokhoz lesznek alkalmazva, és a kije-*

lött tanulmányi tárgyak a kitűzött terjedelemben adatnak elő; továbbá kívánja, hogy a bennök működő tanárok tudományos képzettségük felől elegendő kezességet nyújtó eljárás után neveztesse ki. Ő felsége tehát a püspöki joglyceumra vonatkozó 6-ik §-ban intézkedik a *tanulmányi rendszerre nézve* vagyis — in re literaria —, megszabja a tanárok qualificatióját; *de hogy mennyi legyen a tanárok évi fizetése, különösen, hogy ők a kir. jogakadémiai tanárokkal mindig egyenlő fizetést nyerjenek, arról a kir. legfelsőbb elhatározásban egy szó sincsen*; sőt ellenkezőleg határozottan kimondja, hogy különben a püspöki joglyceumok és protestans jogakadémiák **önállóságukban sértetlenül megmaradnak**, vagy hogy a tanulmányi rendszert kivéve, minden egyéb ügyekben szabadon rendelkezhetnek; *s így a tanárok fizetéseit is a körülményekhez képest ők maguk szabhatják meg.*

A kir. helytartótanács azon leiratában, melylyel a legfelsőbb elhatározást a püspökkel közli, *megjegyzi* ugyan, hogy a lyceumi tanári fizetések a kir. jogakadémiai tanárookra nézve meghatározott összegekben lesznek megállapítandók; de a kir. helytartótanácsnak ezen *megjegyzése*, nem rontja le ő felségének az 1850. évi szept. 29-én kelt legfelsőbb elhatározása 6-ik §-ában foglalt azon intézkedését, melynélfogva a joglyceumok *önállóságát sértetlennek* ismeri el, és ebből foiyólag meghagyja nekik azon jogot, hogy a tanárok fizetéseit anyagi körülményeikhez képest maguk határozhatják meg; sem pedig az ő felsége által 1835. aug 27-én megerősített alapító levél tartalmának és különösen annak 5-ik potjában foglalt azon jognak, hogy az alapító határozta meg, a jövőben pedig annak utódja állapítja meg a tanári fizetéseket, nem derogál.

Különben maga a kir. helytartótanács is, mely habár megjegyzi, hogy a joglyceumi tanári fizetések a kir. jogakadémiákra meghatározott összegekben állapítandók meg; *tényleg* mégis a lyceumi alap jövedelmeihez képest kívánja

a pécsi püspöki joglyceumon a tanári fizetéseket kiszolgáltatni; ami kitűnik a leiratban foglalt minden intézkedésből, jelesen pedig a következőkből:

1. A joglyceum megnyitását megelőző tárgyalások alatt 1864-ben 38906. sz. a. kelt leiratában a tanári fizetések megállapítására nézve ezeket mondja: „*a körülmények figyelembe vételével a kir. jogakadémiák költségvetéséhez képest leszállítások eszközölhetők.*“ Vagyis nem szükséges, hogy a püsp. joglyceum tanárainak fizetése akkora legyen, mint a milyennel a kir. jogakadémiák tanárai bírnak.

2. A helytartótanács már a megnyitás alkalmával *tényleg* különbséget tesz a kir. akadémiák és a megnyitandó pécsi püspöki joglyceum tanárainak fizetései között; mert midőn a lyceum gazdasági tanácsa, az 1865. évi február hó 7-én, a püspök elnöklete alatt tartott ülésben, a megnyitandó joglyceumhoz kinevezendő rendkívüli tanárok részére évi 900 frt, a tanársegéd részére 500 frt fizetést állapított meg; ezen összeget ő felsége megnyitási engedélyét közlő leiratában: „*a fennforgó helyi viszonyokra és az alapnak állására való méltó tekintettel*“ leszállította; és a kinevezendő rendkívüli tanárok fizetését csak 750 frtban, tehát 150 frttal; a tanársegéd fizetését pedig csak 400 frtban, vagyis 100 frttal kevesebben állapította meg, mint a mely fizetéssel a kir. akadémiák rendkívüli tanárai és tanársegédei bírtak; és e szerint kívánja a betöltendő tanszékre a pályázatot is kihirdetni; és a pályázat *tényleg* így is volt kihirdetve.

Ime tehát már kezdetben eltérés volt és pedig a kir. helytartótanácsnak határozott intézkedése folytán, a kir. jogakadémiák és a pécsi püspöki joglyceum tanárainak fizetése között.

A kir. főkormányszék leiratának ezen intézkedésében egy *nagy elv van kimondva* t. i. az, hogy a pécsi püspöki joglyceumi tanárok fizetéseinek megállapításánál *mindig a fennforgó helyi viszonyok és főleg az alap állása veendő*

figyelembe. És hogy csakis az alapok állásának terjedelméig lehet szó a tanári fizetések megállapításánál, kitűnik onnan is, hogy a kir. főkörmányszék nem tett semmi külön intézkedést arra nézve, hogy az alap elégtelensége esetén a szükségletek honnan, vagy ki által fődöztessenek; pedig tisztában lehetett avval, hogy idővel a kir. akadémiákon a tanári fizetések a kor kívánalmaihoz képest emeltetni fognak, és jól tudta a püspök felterjesztéseiből azt, hogy mekkora a lyceum alapja, mennyi annak évi jövedelme és így előre látta, hogy a jövőben esetleg történendő nagyobb fizetésemeléseket az alap jövedelmei fődözni nem lesznek képesek; azért tehát *elvkép mondja ki, hogy a fizetések megállapításánál a lyceumi alap állása veendő méltó figyelembe,* és ezért már kezdetben a pécsi tanárok fizetését kisebb összegekben állapította meg, mint a milyennel a kir. jogakadémiai tanárok birtak. Továbbá:

3. Mig a kir. akadémiákon a tanpénzek a rendes és rendkívüli tanárok osztalékát képezik, addig evvel ellentétben a kir. főkörmányszék hivatolt leiratában elrendeli: *hogy a pécsi püspöki joglyceumon a befolyt tandijak új jövedelmi forráskép évenként a lyceumi alaphoz csatoltassanak.*

Miután a főkörmányszék ezen rendeletének ellenére az évenként befolyt tandijak 5°/_o levonással a joglyceum rendes és rendkívüli tanárai között felosztattak; világos, hogy a tandijak ezen felosztása eddig helytelenül történt és további intézkedésig ezentul is helytelenül fog történni. Van ugyan egy későbbi miniszteri intézkedés, mely szerint a *kir. jogakadémiai tanárok* a tandijat maguk között megoszthatják, de ez az intézkedés a felekezeti jogtanodákra nem vonatkozik, különösen pedig nem a pécsi püspöki joglyceumra, mert Girk György pécsi püspök, az 1864-ik évi tárgyalások alkalmával azon határozott kikötéssel kérte a joglyceum újbóli megnyitását, hogy az évenként befolyandó tandijak a lyceumi alaphoz csatoltassanak; a kir. helytartó-tanács 1865. évi aug. 25-én kelt leiratában csakugyan el-

rendelte, hogy a befolyt tandijak állandóan a lyceumi alap-
hoz csatoltassanak.

A tandijak tehát Pécsen a lyceumi alapot, nem pedig
a tanárokat illetik.

Hogy az ezen pontokban előadott módon értendő a
kir. főkörmányszéknek a legfelsőbb elhatározást tudtul adó
leiratában foglalt *megjegyzése*, bizonyítja Trefort volt val-
lás- és közoktatásügyi miniszter is az által, hogy az 1881.
jul. 1-én kelt szabályzat ezen pontját: „*a tanárok évi díja
az alapítványi tőkének ereje által szabályoztatik, minden te-
kintet nélkül a más jogakadémiáknál szabályosott évi díj-
mennyiségre nézve*“ jóváhagyta.

A kir. főkörmányszék leiratában foglalt ezen intézke-
dések tehát nem a tanárok követeléseinek jogosságát, hanem
a lyceumi főhatóságnak a tanári fizetésekre vonatkozó *sza-
bad rendelkezési jogát bizonyítják*.

A 60-as években visszaállított valamenyi jogtanoda ő
felsége által ugyanazon feltételek mellett állítottatott vissza,
mint a pécsi püspöki joglyceum; a többi között az egri
érseki joglyceumnak újbóli megnyitása az 1862. évi aug.
18-án 49783. sz. a. kelt leirat szerint ő felsége által azon
feltétellel engedélyeztetett, hogy: „*a magyarországi jogakadé-
miák iránt az 1850. évi sz. Mihály hó 29-ik napján kelt legfel-
sőbb elhatározás, valamint az e tárgyban már azelőtt kibocsátott
és jelenleg is érvényes, vagy még ezentul kibocsátandó rende-
letek határozatai ezen tanintézetre nézve is kötelező erővel
birjanak* stb.“ szóról-szóra azon szavak, melyekkel ő fel-
sége a pécsi püspöki joglyceum megnyitását 1865-ben meg-
engedte. S vajjon jutott-e az egri érseki joglyceum, vagy
a protestáns jogakadémiák tanárainak ezen rájuk is teljes
üvértékben alkalmazható legfelsőbb határozmányra hivatkozva,
a jogi tanintézeteket fenntartó felekezeti főhatóságoktól köve-
telni azt, hogy nekik is oly fizetések adassanak, mint a kir. jog-
akadémiák tanárainak; s ha a fenntartó hatóságok kérelmeiket

nem teljesítették volna, vajjon váddal léptek volna-e fel az ország színe előtt és a miniszteriumokban ezen főhatóságaik ellen? pedig egyes felekezeti jogtanodák tanárai sokkal szerényebb dotációval bírnak, mint a pécsi püspöki joglyceum tanárai.¹⁾

A világon mindenütt, s így hazánkban is meg van a felekezeteknek azon autonóm joguk, hogy az általuk alapított és fentartott tanintézetekben a tanumányi rendszerre vonatkozó állami törvények és rendeleteknek figyelemmel tartása mellett, a tanárok fizetéseit a szerint, amint körülményeik engedik, maguk határozzák meg; ez a jog a püspöki joglyceum főhatóságát is elvitázhatlanul megilleti.

Nincsen tehát a püspöki lyceum jogtanárainak joguk követelni azt, hogy fizetéseik a kir. jogakadémiai tanárainak fizetésével egyenlősítessék.

Evvel nem azt akarjuk mondani, hogy a tanárok anyagi helyzetén ha csak lehetséges ne segítsünk; hisszük is, hogy a kegyur fog végre is eszközt és módot találni arra, hogy anyagi helyzetükön némileg segítve legyen.

B) A püspöki joglyceum jogi természeté.

Amit a rendes tanárok a püsp. joglyceum jogi természetéről irnak, annak minden sorából kitetszik, hogy nem jól érzik magukat a joglyceumnál a *püspöki* és *katholikus* jelzők alatt; *királyi* czim után sóhajtoznak, és hogy ezt elérhessék kétségbe vonják ezen intézetnek, melynek jótéteményeit eddig élvezték, *tisztán katholikus jellegét* is.

A püspöki joglyceum szerintük olyan, mint a pozsonyi vagy a nagyváradi kir. jogakadémia; világos tehát, hogy a czél az,— amint ezt alább határozottan ki is mondják,— hogy a pécsi püspöki joglyceum, a püspök mint kegyurnak főhatósága alól kivonatván, az állam rendelkezése alá kerüljön.

1) Míg egyik felekezeti jogakadémiánál a rendes tanárok törzsfizetése 1200 frt; 200 frt lakbér; 60 frt ötödéves korpótlék; a másiknál a rendes tanár évi egész javadalmazása 1650 frt a rendkívüli tanároké 300 frt; addig nálunk egyes rendes tanár évi javadalmazása 2500—2600 frt.

Azt, hogy a püspöki lyceum nem katolikus tanintézet, nyílt szavakban ugyan nem mondják ki, — a katolikus szót óvatosan kerülük — de midőn ezen kifejezések alá rejtőzve: „*nem egyszerű felekezeti, hanem országos jellegű tanintézet*“ és „*közjelleget nem egyoldalú felekezeti alapítvány*“ fejtegetik a lyceumi alapítványnak jogi természetét s oda jutnak, a hová — mint látni fogjuk — ők jutottak, akkor világos, hogy a hadjáratot tulajdonképen az intézet *katolikus jellege* ellen indítják meg.

Hogy a püspöki lyceum *nem egyszerű felekezeti, hanem országos jellegű intézet*; ezt a fölfedezést következtetik már magából Szepesy alapító levelének tartalmából, a kir. megerősítésből, az eredeti köz-, jelesen pedig az 1836-iki országgyűlésen nyilvánult felfogásból, az 1865-ben történt visszaállítást megelőző tárgyalások folyamában a kormány és a város részéről kifejezésre jutott kívánalmak és törekvések szelleméből és az 1865. évi visszaállító okmány egész tartalmából, végül a pécsi joglyceum alapjának minőségéből.

Lássuk az érveket:

1. Szepesy alapító levelében — írják — azt mondja, hogy a lyceum alapításával óhajtást tetjesit, melyet Baranya, Tolna, Bács, Somogy és Verőcze megyék fejeztek ki előtte és annak teljesítésére az 1548. 6. t. cz 4. §-a által is magát kötelezve érezte.

Hogy mi volt a főczél, mely Szepesyt püspöki lyceumának megalaitására birta, azt 1. b. pont alatt bőven kifejtettük. Nem volt ugyanis Pécssett, midőn Szepesy püspök idejött főiskola, hol növendékpapjai a bölcsészeti tanulmányokban kiképeztetést nyerhettek volna, tehát e célra bölcsészeti tanfolyamot alapított, és azt később a szülők kívánságára a világi tanulóknak is megnyitotta. Midőn Pécs városa és a szomszéd megyék látták a nagylelkű főpapnak áldozatkészségét, kérték őt: alapítsa meg a jogi tanfolyamokat is; és ő ezt is megalapította, hogy ezáltal a nagy-

közönségnek is hasznára legyen, de kiváltképen oly czélből, hogy legyen egyházmegyéjében egy oly intézet a melyben papsága a világi tudományokkal is foglalkozván tágabbkörű műveltségre tegyenek szert; s így egyházmegyéje papságának műveltségét emelje; és e czélből megkívánta azt is, hogy növendékpapjai a jogi tudományokat is hallgassák; a tanszékeket pedig alapító levelének 7-ik pontja szerint a bölcsészeti és a jogi tanfolyamban — egynek kivételével — mind papokkal látta el. Ez volt az oka, hogy a tanszékekre mind papokat alkalmazott, nem pedig az, hogy azon időben még nálunk a világi férfiak nem igen léptek a tanári pályára. A pozsonyi, kassai, nagyváradi és győri akadémiákon a bölcsészeti karoknál is volt elég világi tanár, a jognál pedig kivétel nélkül mind világi tanárok voltak alkalmazva; Szepesy is ezt tehette volna, ha szemei előtt kiválóan az ő papságának a világi magasabb tudományokban való kiképeztetése, művelődése nem lebegett volna. Hogy ő a lyceum megalapítása által hazájának is akart szolgálni, és így szívesen teljesítette Pécs városa és a vidéknek óhaját, az csak főnkölt gondolkozása és nagylelkűségére mutat.

Ha a püspöki joglyceum mai rendes tanárai azon korban éltek volna, midőn Szepesy az ő püspöki lyceumát megalapította s azt mondották volna, a mit ma állitanak, hogy ez a lyceum nem kath. jellegű; Pécs városa, és az egész ország a szemük közé nevetett volna; sőt még a komoly Szepesy is elmosologta volna magát.

De hisz mondják állami intézeteknél is vannak papok alkalmazva a nélkül, hogy az az illető intézet felekezeti jelleget nyerne; ez igaz, csak hogy az a különbség, mint a rendes tanárok is mondják, hogy azok mint *állami* intézetek az állam által alapítottak és közadókból tartatnak fenn; míg a pécsi lyceum *püspöki* és egyházi javadalmakból alapított és fenntartott intézet.

Szepesy a rendes tanárok emlékirata szerint az 1548.

t. cz. 4. §-a által is kötelezve érezte magát a pécsi püspöki lyceum megalapítására. Ezen törvény, de az egyh. törvények szerint is kötelezve érzik magukat a kath. egyház főpapjai arra, hogy kegyes alapítványokat tegyenek, intézeteket alapítsanak, de ezen intézetek bár közczélokra szolgálnak a vagyon természeténél fogva, melyből alapítatnak katolikus alapítványok és kath. intézetek. Ha a rendes jogtanárok az országban szétnéznek, erre számos példát látnak; a többi között — csak néhányat említünk, — ott van a szintén egy kanonok és cz. püspök által alapított egri érseki joglyceum, a Pázmány által alapított egyetem, melynek kath. jellegét soha sem fogja lerontani az állam azon erőszakoskodása, hogy azt decatholisalta, ott van a Kunszt érsek által alapított kalocsai jezsuita collegium és gymnasium; s számos, kath. főpap által alapított, s a kegyes tanítórend vezetése alatt álló kath. főgymnasium stb.; ezek mind közczélokra szolgálnak; vagy itt van Pécssett Scitovszky által szintén Pécs városa és vidéke részére, tehát közczélra alapított nőzárda iskola; — talán ezek nem katolikus intézetek?

Nem czáfolja meg mondják a rendes tanárok a Szepesy által alapított pécsi joglyceumnak országos minőségű jellegét (értsd nem katolikus jellegét) az sem, hogy az alapítvány első sorban és nagyobb részét püspöki költségén jött létre.

Mutassák ki a rendes tanárok, hogy hol mondja Szepesy az ő alapító levelében azt, hogy az ő alapítványa első sorban és nagyobb részét püspöki költségén jött létre? Ellenkezőleg Szepesy a püspöki lyceumot alapító levelében az alapítványhoz tartozó minden egyes épületnél kimondja azt, hogy *ő maga saját költségen vette, kijavította, építette és szerelte fel*; az alapul letett összegnél is kijelenti, hogy *azt a sajátjából adja, nehogy valaki azoknak egyházi eredetét valaha kétségbe vonhassa*. Így szólnak ugyanis az alapító oklevél idevonatkozó helyei: „*Amplae aedes* — a lyceumi

épület — *cum templo area, cella vinaria et vicino allodio primum ord. S. Pauli Eremitae, deinde fundi religionis postea comitatus Baranya, tandem ab eiusdem provinciae universitate episcopali sumtu entae, restauratae, necessaria suppellectili instructae* ect.“ „*in allodio typographia — a püspöki nyomda-épület — pro emolumento lycei secundum benignum privilegium, quod sua Majestas Sacratissima largiri dignata est, expensis e proventu episcopaliu bonorum suppeditan dis* aperiatur“ „*Eidem instituto adiungitur nova decora domus — a püspöki könyvtár épület — in fundo, quam libera regia civitas Quinqueecclesiensis tributo immunem literis sacravit, e redditibus Quinqueecclesiensis episcopatus erecta et nomenclatione publicae bibliothecae episcopalis insignita* ect.“ „*Titulo stabilis foundationis huic lyceo donantur centum mille et quingenti Rhenenses floreni monetae conventionalis e proventu Quinqueecclesiensis episcopatus* ect.“

Valótlán tehát az, hogy a lyceum megalapításához Szepesyn kívül más csak egy fillérrel is járult.

Megemliti ugyan Szepeszy az ő alapító levelében, hogy Miskolczy volt nagyprépost ezer frtot adott; de ő ezen ezer frt alapítványát a templomi isteni tiszteletnél előforduló szükségletek fődözésére tette: „*pro erogationibus ad Divinum cultum in templo lycei requisitis*“.

A rendes tanárok által megemlített 9186 váltó frt 17 krról és néhány ezer forintot tevő egyéb apró összegekről alább leend szó.

Azt mondják a rendes tanárok, hogy a püspöki lyceum nem egyszerű felekezeti hanem országos jellegü tanintézet a mi kitünik az alapító azon intézkedéséből is, hogy ő az általa letett 100500 pengő forintot, nem a káptalannál helyezte el, hanem abból 50500 frtot sz. kir. Pécs városánál, 50000 frtot pedig galanthai hg. Eszterházy Pálnál helyezett el. Bizony ez nagy argumentum! melyből az következik, hogy nem létezhetik kath. alapítvány, melynek vagyona nem valamely káptalannál van letéve.

Az, hogy valamely alapítványi tőke nem a káptalannál, hanem másnál van-e elhelyezve, az alapítvány jogi természetét, és így a püspöki joglyceum kath. jellegét sem alterálja. Egyébkint Szepesy azért nem helyezte el az alapítványi összeget a káptalannál, mert Pécs városa akkor városházat építtetett, pénzre volt szüksége, azért Szepesy a városnak adta kölcsön az alapítványi összeg felét oly kikötéssel, hogy azt se a város a lyceumnak, se a lyceum a városnak soha fel ne mondhassa; s hogy attól a város évi 6 %-lékot fizessen; úgy hiszem, hogy az 50500 frtot biztosabban sehol nem helyezhette el mint Pécs városánál; az alapítványi összeg másik felét azért helyezte el hg. Eszterházy Pálnál, mert nála mint az ország egyik legnagyobb birtokosánál azt szintén teljes biztosságban hitte. Így az egész alapítványi pénzüsszeg csak két helyen volt letéve; míg ha a káptalannál helyezte volna el, az csak kisebb 100—500—1000 frtos összegekben adhatta volna ki egyes megszorult embereknek; és így a folytonos visszafizetése és újabb elhelyezése ezen összegeknek sokféle bajjal járt volna.

Szepesy az általa megalapított lyceumot a győr-kerületi tanulmányi főigazgatónak rendelte alá, mert azon időben minden lyceum vagy akadémia tanulmányi tekintetben a kerületi tanulmányi főigazgató alatt állott; a győri kir. akadémia például a győr-tankerületi kir. főigazgatónak; a kassai kir. akadémia és az egri érseki lyceum a kassa-kerületi főigazgatónak stb. volt alárendelve. E tekintetben tehát egy főiskolára nézve sem lehetett kivételt tenni; de valamit az egri érseki lyceum katolikus jellege nem szenvedett sérelmet az által, hogy a kassa-kerületi tanulmányi főigazgató alá volt rendelve; úgy a pécsi püspöki lyceum katolikus jellegét sem alteralta az, hogy a győr-kerületi főigazgató alatt állott. A katolikus gymnasiumok ma is kerületi kir. főigazgatók alatt állanak, s azért talán megszűnt ezen gymnasiumok kath. jellege?

Szepesy püspöki lyceumának kath. jellegét az sem rontja le, hogy alapító levelének 10. pontjában a lyceum vagyonyügyeire nézve, a püspök vagy káptalani helyettes elnöklete alatt egy bizottságot rendelt. Az ő körültekintő gondossága ez által azt akarta elérni, hogy a lyceum vagyona minél nagyobb biztossággal kezeltesék; ezen bizottságnak hatásköre különben csak a lyceum *gazdasági ügyeire* vonatkozik, az intézet belső ügyeire, a tanulmányi rend körüli intézkedésekre befolyással nem bír.¹⁾

Végre — mondják a rendes tanárok — a pécsi püspöki lyceumnak országos minőségű jellegét nem czáfolja meg az sem, hogy az alapító alapító levelében annak „*püspöki lyceum*“ nevet adott.²⁾ Az országos minőségű jelleg alatt ők természetesen azt értik, hogy Szepesy lyceuma nem katolikus jellegű.

Szepesy 1830-ik évi szept. 1-ről kelt „*Memoriae commendatur*“ czimű első alapító levelének — melyre a rendes tanárok is hivatkoznak — 19. pontjában mint már fentebb is idéztük ezeket mondja: „*Director Lycei semper erit Epis-*

1) Hatáskörét az alapító-levelél így határozta meg: „*Quoties annue prodirectoris et perceptoris rationes causa absolutionis in trutinam vocandae, pecuniae lycei in censum mutuo dandae, aut praeter minores quotidianas aliae notabiles expensae faciendae fuerint, semper episcopus vel capitularis generalis vicarius laudatum abbatem — itt felsorolja a bizottság tagjait — ad consultationem invitabit.*“

2) A rendes tanárok emlékiratukban a püspöki joglyceumot állandóan „*pécsi jogakadémia*“ -nak, magukat pedig „*pécsi jogakadémiai tanárok*“ -nak írják. Felemlítik, hogy az 1836: 24. t. cz. a püspöki lyceumot egyszerűen „*akadémia*“ -nak nevezi.

Nem attól függ valamely intézetnek a neve, hogy valaki azt, vigyázatlanság-, gondatlanság vagy tévedésből mincként nevezi, hanem az határoz, hogy mily nevet adott az alapító az általa alapított intézetnek s ő felsége mily czímen erősíti azt meg. Nézzék meg a rendes tanárok az alapító levelet, ott látni fogják, hogy Szepesy az ő intézetének „*pécsi püspöki lyceum*“ — *Lyceum Episcopale* — nevet adott; olvassák el a lyceum pecsétjének köriratát, melyet ő maga határozott meg, ott szintén meglátják, hogy Szepesy mily nevet adott lyceumának, ő felsége is „*sub nomenclatione lycei episcopalis*“ erősíti meg Szepesy alapító levelét. Vagy talán szégyen annak az intézetnek a czímét viselni, melynek jótéteményeit élvezük? Valamennyi jogtanár a pécsi püspöki joglyceumnál üresedésbe jött tanszékért folyamodott, és elfogadta a püspöktől, *pécsi püspöki lyceumi tanárrá történt kineveztetését*, és manap is minden jelkiismereti furdalás nélkül felveszi a *püspöki lyceumtól* tanári fizetését. Ha oly terhes a püspöki lyceumi tanári czím, azon lehet segíteni; nincsenek a tanárok a püsp. joglyceumhoz kötve, igyekezzenek egyetemi vagy kir. jogakadémiai tanszékre jutni, ott majd más czímet kapnak.

copus, vacante sede Episcopali Directoris munere fugetur Vicarius Generalis Capitularis“, a 9-ik pontban így szól: „*Pro-Director qui lyceum dirigit . . . cum superiore Directione Laurinensi commercium Litterarium cum Rebus ad Officium pertinentibus fovebit, Quinque-Ecclesiensi Episcopo qua Directori terminato quovis semestri de progressu juventutis Relationem praestabit, normam studiorum praescriptam observandam curabit*“; 1835. évi augusztus hó 8-án kelt és legfelsőbb szentesítéssel ellátott alapító levelének 8-ik pontjában pedig így intézkedik: „*Prodirector officio fungetur sicut hactenus mos erat canonicus e capitulo Quinqueecclesiensi per episcopum aut capitularem vicarium nominandus.*“

Egy oly intézet. melynek igazgatója mindig maga a megyés püspök, vagy a káptalani helyettes; ezek helyettese pedig *prodirector* czimen, az általuk a pécsi székeskáptalan tagjai közül kinevezett egyik kanonok, nem volna katolikus tanintézet?! Ezt a katolikus jelleget az okmányok elmagyarázásával, vagy ügyvédi fogásokkal megdönteni nem lehet.

Itt hiába való minden erőlködés, kit tehát az önérdék, vagy a kath. egyház és annak intézményei iránti elfogultság még teljesen ei nem vakított, az a pécsi püspöki joglyceum katolikus jellegét egy pillanatra sem fogja kétségbe vonni.

Nagy súlyt fektetnek mint látjuk a rendes tanárok ezen új találmányukra: „a pécsi püspöki joglyceum *országos jellegű* tanintézet.“ Hát az egri érseki joglyceum, vagy a protestáns jogakadémiák zugiskolák? nem szolgálnak ezek is az ország javára? valamint ezek katolikus, illetőleg protestáns felekezeti jellegük fenntartása mellett az egész ország ifjúságának nyitva állanak; úgy Szepesy sem akart zugiskolát alapítani, hanem megnyitotta azt, és ma is nyitva áll az, katolikus jellegének fenntartása mellett valláskülönbség nélkül az ország mindazon tanulójának, ki magát a jog- és államtudományokban kiképezni akarja.

2. A királyi megerősítő levél ezen szavai: „praenuncupatus episcopus eximio in promovendam rei literariae, bonarumque artium incremento, publicam patriae prosperitatem zelo ductus“ arra használják fel a rendes tanárok, hogy kimutassák, miszerint a haza közjavanak előmozdítása volt az alapító szándéka, de ha már úgy magyarázzák is a király szavait, vajjon a többi felekezeti akadémiáknak nem szintén az a céljuk, hogy az ország javára tegyenek szolgálatot? oly tanintézetnek alapító okmányát ő felsége bizonyára nem erősítené meg, melynek célja az ország java ellen irányulna. A kir. megerősítő levél záradékának ezen szavait: „Consensum nostrum praeuimus salvo tamen supremo, quod relate ad quarumvis foundationum administrationem Majestati nostrae competit inspectionis jure, prout et alieno, salvis item et praeexistentibus, et quas in futurum defigere nobis visum foret *in re literaria* altissimis dispositionibus Nostris ect“ is a lyceum kath. jellege ellen akarják felhasználni. Hát nem tudják a rendes tanárok, hogy minden pia fundatio — ilyennek nevezi ő felsége a Szepesy alapítványt — fölött a felügyeleti jogot, valamint az *in re literaria* vagyis a tanulmányi rendszer fölötti intézkedési jogot a király mindig fenntartja magának? ebből azt, hogy a Szepesy alapítvány nem katolikus alapítvány következtetni nem lehet.

A királynak ezen *in re literaria* intézkedési jogára vonatkozólag írta néh. Girk György pécsi püspök 1864. decz. 20-án 2630. sz. a. kelt átiratában Pécs városának, hogy az *in re literaria* intézkedési jogot, bár a lyceum fölötti kegyuri joggal bir, nem *bátor magának eltulajdonítani, mert ezen jog kizárólag ő felségét illeti.*

3. Hogy a rendes tanárok a püspöki lyceumnak kath. jellegét megdöntsék, hivatkoznak a közfelfogásra; Pécs városa közönségének, a vidék több megyéjének tetteire és ő felségének a pécsi lyceum javára tett kegyelmes pénzbeli adományára.

A közfelfogás nem a rendes tanárok mellett szól.

A püspöki lyceumot kath. tanintézetnek ismerte mindig és ismeri ma is egész Pécs városa, az 5 rendes tanárt kivéve; annak ismerte és ismeri ma is az egész ország, annak ismerte el maga ő felsége és az ország minden hatósága, maga a magy. kir. miniszterium is; az ellenkező eddig még soha senkinek eszébe sem jutott.

A város és az ország több megyéjének tettei talán a lyceum kath. jellege ellen szólanak? de hogy; ugyan mit tett a város és mit tettek a megyék? kérték Szepesyt, hogy nyissa meg a növendékpapok részére megalapított bölcsészeti tanfolyamot világiak részére is, és alapítsa meg a jogi tanfolyamot is; talán ezen kérelmek lerontják a Szepesy által megalapított lyceum kath. jellegét? Nem az határoz, hogy mily indoklással kérte a megye Szepesy lyceumának becikkelyezését, hanem az, hogy mikép és mily jeleggel akarta megalapítani és alapította meg tényleg Szepesy az intézetet, melynek alapító levele királyi szentesítést nyert; azt pedig, hogy mily czélből és mily jelleggel alapította Szepesy az ő lyceumát már bőven kifejtettük.

Ismételve hivatkoznak ő felsége V. Ferdinánd királynak a pécsi püspöki lyceumra tett pénzbeli adományára, melynek összegét 9186 váltó frt 17 kiban meg is nevezik. Ennek történetét az ő archivumaikban talált okmányok alapján főntebb így adják elő: „A Szepesy-féle alapítvány jövedelme már a 40-es évek elején elégtelennek bizonyult be arra, hogy abból a tanárok fizetése fődöztethessék. Az intézet tanárai tehát a királyhoz fordultak segélyezésért, minek következtében ő felsége V-ik Ferdinánd 1844-ben a kir. kincstárból ki is utalványozott egy összeget a Szepesy-alap gyarapítására“. Ez határozottan téves állítás.

Szepesy alapítványának jövedelme ugyanis a 40-es években a tanárok fizetésének fődözésére bőségesen elég volt; a mi egybevetve az akkori jövedelmeket a kiadásokkal eléggé kitünik; de még ha az évi jövedelem a tanári fizetésekre

elégtelen lett volna is, az akkori tanárok azt a tiszteletlenséget, hogy püspökük, kegyuruk ellen a kir. főkormányzósághoz, vagy pláne ő felségéhez folyamodjanak, el nem követkék volna. A dolog különben abban áll; hogy Szepesy az általa alapított lyceumot tehesse örökösévé, a kir. kincstártól 6666 frt 40 kr pengő pénz lefizetése mellett megszerezte a szabad végrendekezhetési jogot. Ennek megszerzése után végrendeletében örökösének csakugyan a lyceumot tette¹⁾, végrendelete végrehajtóivá pedig püspöki lyceuma három facultásának senior-tanárait nevezte ki.²⁾ Halála után hagyatékából a kir. kincstár még 9186 frt 17 $\frac{2}{3}$ krajczárt követelt váltó pénzben; a végrehajtó tanárok előre látván azt, hogy Szepesy a lyceumot kora halála miatt nem hagyta oly a nyagi helyzetben, hogy az idővel felmerülendő szükségletek minden nehézség nélkül fedezhetők legyenek; hogy ezen összeget is a lyceumi alapnak megmentésük, folyamodtak ő felségéhez, hogy ezen a kincstár által utólag követelt összeg befizetését engedné el, mit ő felsége a halhatatlan nevű alapító érdemeire való tekintettel el is engedett. Ezen csekély összeg is tehát tulajdonképen Szepesy vagyonból való volt.

4. A mi ezen pontban a tanárok kinevezésére, megerősítésére és a lyceum igazgatóságának kormánynyal való közvetlen érintkezésére nézve felhozatik; az minden tekintetben úgy van az egri érseki joglyceumnál is; ebből tehát az intézet kath. jellege ellen következtetést vonni szintén nem lehet.

6. Végre, hogy a pécsi püspöki joglyceum nem egyszerűen felekezeti, hanem országos jellegű (értsd nem katólikus) főiskola, azt a rendes tanárok az alapítvány vagyonának alkatrészéből akarják feltüntetni, azt állítván, hogy a joglyceum *tényleges alapítványi vagyona vegyes alapítvány.*

A püspöki lyceumnak a mai érték szerint közel félmillió

1) Az 1836. szept. 23-án kelt végrendeletének 19-ik pontja.

2) „Executores autem nomino trium facultatum Cl. ac. A. R. DD. Seniores.“ Végrendelet 12. pont.

frt vagyona fentebb részletesen volt elősorolva; ez a nagy érték a mint már szintén fentebb világosan kimutattuk, utolsó krig a *pécsi püspökségnek Szepesyt illető jövedelmeiből került ki.*

A 9186 frt $17\frac{0}{8}$ kr. váltó összegnek történetét és forrását a 3-ik pontban imént adtuk elő.

A *Miskolczy* nagyrépost-féle ezer forint — mint már látuk — nem a lyceumi alapra, hanem a templomnak az isteni tiszteletnél évenként előforduló szükségleteire adatott; a lyceumi alappal kezeltetik ugyan, de kamatai a most mondott célra a templomnak évenként kifizettetnek.

A *Nagy János* volt pécsi nagyrépost 6300 frtnyi alapítványa jövedelmének egy része ma is évenként mint ösztöndíj egy joghallgatónak kiadatik.

A *Girk György* volt pécsi püspök 2000 frtos és 1050 frtos adományának története az, hogy midőn a lyceum visszaállítására nézve a tárgyalások folytak, a kir. főkormányzók azon óhaját fejezte ki, hogy nyugdíj-alapról is kellene gondoskodni, ekkor ezen célra a városban gyűjtés eszközöltetett; ezen gyűjtés alkalmával küldötte Girk püspök adományát a város tanácsához. A gyűjtés összes eredménye csak 6277 frt lett, ehhez maga a püspök 3050 frttal járult! A 6277 frt az azóta egybegyűlt kamatokkal együtt ma is külön kezeltetik.

A püsp. joglyceum tényleges alapítványi-vagyona tehát nem *vegyes alapítvány* mert az összes alapítványi vagyon egyházi vagyonból keletkezett, még a 9186 váltó frt 17 kr. is Szepesy hagyatékából való.

A többi néhány ezer forintból befolyt csekély évi jövedelem nem a lyceum fenntartására, hanem más célra fordittatik.

Igaz, hogy Pécs városa 1873 deczember 1-én 470/10826 szám alatt hozott közgyűlési határozatával évenként 870 frttal járul a tanárok fizetéséhez; ez azonban nem dönti meg a joglyceum katolikus jellegét. A nagyrészt katholi-

kus lakosságból álló Kecskemét városa közadókból évenként 5 rendes tanárt fizet az ottani jogakadémiánál, de azért a jogakadémia ev. ref. jellegét megtartotta. Hány katolikus, úgy mint protestans felekezeti intézet van hazánkban, melyek alapjára egyesek valláskülönbség nélkül s pedig néha nagyobb összegekben hagyományoznak; s jutott-e valakinek eddig eszébe azt állítani, hogy azon intézeteknek alapja ezáltal *vegyessé vált* és elvesztette eredeti az alapító által meghatározott jellegét? A közoktatásügyi miniszterium 1896. évi költségvetésében 403700 frt van felvéve felekezeti gymnásiumok évi segélyezésére.

Ebből az ev. ref. gymnásiumok 106600 frtot, az ágost. hitv. gymnásiumok 70000 frtot, az unitáriusok 10000 frtot kapnak. Ezen állami segély által ezen tanintézetek talán államiakká lesznek? dehogyan lesznek, megtartják eredeti protestáns jellegüket.

Az által tehát, hogy Pécs városa 870 frttal járul évenként a joglyceum tanárainak fizetéséhez, az intézet katolikus jellege sérelmet nem szenved.

Az előadottakból világos, hogy **a pécsi püsp. lyceum elvitázhatlanul katolikus tanintézet.**

III.

A pécsi püsp. lyceum vagyoni helyzete.

Minthogy a püspöki joglyceum már ismertetett ingó és ingatlan vagyonának jövedelmei, ma már nem elegendők arra, hogy a tanári fizetések a kir. jogakadémiai tanárok mai fizetéseivel egyenlősítsék, a püspök pedig, ki a hiány pótlására eddig is évenként sajátjából 3000—4000 frtot adott kijelentette, hogy a joglyceum javára hozott évi áldozata ezen összeggel elérte véghatárát; s így ennél többet évenként adni nem hajlandó; a rendes tanárok források után néznek, melyekből fizetéseik felemelését remélhetnék; első sorban forrásul az államkincstárt ismerik fel; másik forrásul az intézeti vagyonnak cél- és korszerűbb kezelése által hisznek a bajon segíteni.

Hogy az államkinestár részéről várható volna-e az évi segély és mily czimen, arra az államkinestár körülményeihez képest, azok akik annak jövedelmei fölött rendelkeznek, adhatnák csak meg a kellő feleletet; a mi az intézeti vagyonnak cél- és korszerűbb kezelését illeti, a rendes tanárok nem adják meg az utasítást arra nézve, hogy hogyan volna az intézeti vagyon cél- és korszerűbben kezelhető; csak nem azt értik, hogy az intézet pénzei uzorára adassanak, vagy pedig, hogy az intézeti vagyonnal börze spekulációk történjenek? a püspök természetesen ezek egyikére sem vállalkozhatnék. Legyenek teljesen megnyugodva a rendes tanárok arról, hogy az intézet vagyona a legbiztosabban van elhelyezve és hogy az a legczélszerűbben kezeltetik, a mit világosan bizonyít az, hogy a Szepcsy által eredetileg letett 100500 forint alaptőke ma már 187676 forintra szaporodott.

IV

A püspöki joglyceum fenntartása és fejlesztése.

Azon pontokra nézve, melyeket a rendes tanárok a püspöki lyceum keletkezésére, fenntartására, fejlesztésére és jogi természetére előadtak; a fentebbiekben már megadott a kellő válasz; itt csak az általuk újabban felhozott pontokra szoritkozunk.

Az 1865. évi visszaállító kir. resolútió megadta a püspöki lyceumnak a nyilvános jelleget, melynél fogva állam-érvényes bizonyítványokat adhat ki, mely joggal alapítása idejétől kezdve egész 1848-ig is birt; fenntartotta, valamint már az alapító levelet megerősítő kir. iratban is fentartatott az, hogy a tanulmányi rendszerre nézve már akkor kibocsájtva volt, vagy ugyanarra későbbben kibocsájtandó rendeletek határozatai ezen tanintézetre nézve is, mint minden más hazai jogi tanintézetre kötelező erővel birjanak; de hogy akár az 1865. évi kir. resolútió, akár az azt kísérő főkormányszéki leirat, a pécsi joglyceum visszaállí-

tását határozottan azon föltételek kikötése mellett engedélyezte, hogy a pécsi püspöki joglyceum *a kormány közvetlen rendelkezése alatt álljon*; az határozottan téves és a közönség félrevezetésére szóló czélzatos állítás. Mutassák ki a rendes tanárok, hol vannak akár a királyi resolútióban, akár a főkormányiszéki leiratban azon szavak, melyekben *expressis verbis* kikötöttet, *hogy a pécsi püspöki joglyceum — kivéve a tanulmányi rendet — az állam közvetlen rendelkezése alatt álljon?* Ellenkezőleg épen az 1850. szeptember 29-én kelt legfelsőbb elhatározás, melyre ő felsége a visszaállító okmányban hivatkozik, köti ki *expressis verbis* a 6-ik §-ban, *hogy a püspöki tanintézet önállóságában sértetlen maradjon.*

Az sem áll, hogy a most idézett legfelsőbb elhatározás értelmében a püspöki joglyceumnak állami segélyre volna joga.

Ezen legfelsőbb intézkedés

1. §-a ugyanis így szól: „*a pozsonyi, kassai és nagyváradi kir. jogakadémiák ujonnan szervezettek; a győri jogakadémia további rendelkezésig zárva marad.*“

2. §-a, pedig: „*az ujonnan szervezett akadémiák ezentúl cs. kir. jogakadémia nevet viselendnek és a mennyiben saját és alapítványi tökéik költségeik fedezésére elegendők nem volnának, javadalmat az álladalmi kincstárból fognak kapni.*“

Ezen §. tehát csak az akkori pozsonyi, kassai és nagyváradi cs. kir. jogakadémiákról szól és csakis ezeknek nyitja meg szükség esetén az államkincstárt; de sem a pécsi püspöki, sem a protestans felekezeti jogakadémiákra nem vonatkozik, mert ha vonatkoznék, akkor a pécsi püspöki joglyceum visszaállítása alkalmával, midőn a helytartótanácsnak aggályai voltak, vajjon: az alap jövedelmei fődözni fogják-e a később netán felemelendő tanári fizetéseket, a főkormányiszék erre a forrásra rámutatott volna; a protestans jogakadémiák fenntartói pedig ezen §. alapján már régen nem kérték, hanem követelték volna és pedig joggal jogakadémiáikra nézve az államsegélyt.

Nincs tehát a püspöki joglyceumnak joga arra, hogy ezen §-ra támaszkodva az államkincstártól segílyt követeljen.

Evvel azonban nem azt akarjuk mondani, hogy azon esetben, ha a püspöki joglyceum a tanulmányi alapból, mint szintén kath. vagyonból minden állami ingerentia nélkül segílyben részesíttetnék, hogy azt elfogadni nem lehetne.

A püspöki lyceum országos jellegét (érts nem katólikus jellegét) elismerték — mondják — *Girk, Kovács és Dulánszky* püspökök is; még pedig *Girk* I. fejezetben idézett nyilatkozata és kibocsátott pályázati hirdetése által; az utóbbiak pedig az által, hogy *Kovács* püspök a jogakadémiák organisatiójára vonatkozó 1874. évi szabályzatot elfogadta s ő, valamint utódja is a tanári fizetéseket a kir. jogakadémiai tanárok fizetéséhez alkalmazta.

Hogy *Girk* püspöknek nyilatkozata, melyet Pécs városához intézett arra vonatkozik, miszerint az *in re literaria* jogot habár kegyur is, nem bátor magának eltulájdónítani, mert ez a jog ő felségét illeti, azt már B. 1-ső pontban kimutattuk; a mi pedig az általa kibocsátott pályázati hirdetést illeti, ez a hirdetés „*a pécsi püspöki nyilvános joglyceumnál*“ betöltendő két tanszékre, nem pedig a pécsi országos jogakadémiára szól; megemlíti ugyan, hogy a kinevezendő rendkívüli tanárnak kilátása van oly illetekekre, milyenekkel a kir. jogakadémiai tanárok bírnak, de ő maga mégis a kinevezendő rendkívüli tanár fizetését csak 750 frtban szabja meg; nem pedig 900 frtban, mely fizetéssel akkor a kir. jogakadémiák rendkívüli tanárai bírtak. Hogy *Kovács* a jogakadémiáknak 1874-ben történt reorganisatióját a pécsi püspöki lyceumra is elfogadta, ez nagyon természetes, mert ez a tanulmányi rendszerre — *in re literaria* — vonatkozott: ezt pedig minden jogi tanintézet, tehát a pécsi is, ha nyilvános jellegét megakarta tartani, elfogadni tartozott; az ezen érdemben kibocsátott szabályzat a tanári fizetésekre nem vonatkozott, mert benne ezekről egy szó sincsen; hogy mind *Kovács*, mind pedig a mostani pécsi

püspök a lyceum tanárainak oly fizetéseket adtak és pedig saját jövedelmeikből való jelentékeny hozzájárulással, milyennel a kir. jogakadémiai tanárok eddig birtak. az csak az ő nagylelkűségükt mutatja, mert erre ők kötelezve nem voltak; *csakis az alap jövedelmeinek erejéhez képest lettek volna kötelesek a fizetéseket kiszolgáltatni*, a mint ezt 3. 1865-től pont alatt bőven kifejtettük. Ebből tehát sem az nem következik, hogy a lyceum kegyurai oly fizetéseket tartoznának adni a joglyceum tanárainak milyenekkel a kir. jogakadémiák tanárai birnak, sem pedig az, hogy a tanároknak joguk volna oly fizetéseket követelni mint a milyenel a kir. jogakadémiáknak tanárai vannak javadalmazva.

Amit a rendes tanárok a jelenlegi püspököt illetőleg felhoznak, arra nézve már kimutattuk, hogy a pécsi püspöknek nincsen joga arra, hogy a Szepesy-féle alapítványt bárkinek felajálja, vagy átengedje; mert az alapítvány nem a pécsi püspöké, hanem a kath. egyházé.

* * *

A ki eddig nem tudta volna, hogy a rendes tanároknak az intézet kegyura elleni oly kiméretlen fellépése, az emlékiratnak kibocsátása, az egész országban való szétküldözgetése és azoknak a miniszteriumokhoz való benyújtása mi célból történt; az megtudhatja az emlékiratnak azon szavaiból, melyekben az ultimumot következőleg formulázzák: *„helyzettessék a pécsi jogakadémia minden tekintetben, nem csak a tanügyi ellenőrzés, hanem az anyagiak fölötti gondozás tekintetben is a magas kormány felügyelete és közvetlen intézkedése alá.“* továbbá: *„az ily országos jellegű intézet nem birhat a magánjogi változhatlanság jellegével, hanem annak az állam rendelkezési joga alá kell vetve lenni.“*

Addig bujkálódtek tehát *„az országos jellegű“* *„közjellegű alapítvány“*-féle kifejezések mögött, míg végre határozottan kimondják, hogy a püspöki lyceum alapításával *„nem felekezeti jellegű“* — azaz nem katolikus jellegű —

intézet létesítése szándékoltatott,“ azért természetesen nem az ő saját maguk, hanem a közjó érdekében, azon alapítványt, melyet Szepesy Pécs városának halhatatlan nevű püspöke, oly nagy áldozattal, önmagától megvonva sokszor még a legszükségesebbeket is, *a pécsi püspökségnek őt illető jövedelmeiből, tehát egyházi vagyonból* létesített „*az állam rendelkezési joga alá kell vetni,*“ azaz confiskálni kell.

Az e részbeni teendők iránya, módja és eszközeire nézve — minthogy erre a rendes tanárok felszólítva nincsenek — nem tesznek javaslatot; mivel azonban ők maguk a kivitelre gyengék, erőtlenek, tehát a cselekvésre felhívják magát az államot.

A kommunizmus eszméi terjednek; a kath. egyházi vagyonnak és a katolikus alapítványoknak saecularisatióját hazánkban már egy *püspöki tanintézet* nyilvános rendes tanárai hirdetik, hálából azon egyház iránt, melynek egyik katolikus alapítványa eddig nekik kenyeret adott!

Tudják meg azonban Szepesy intézetének nyilvános rendes tanárai azt, hogy még egy csöpp vér fog folyni ereinkben, addig a pécsi püspöki joglyceumot katolikus jellegétől megfosztatni nem engedjük.

Pécsett, 1895. december hó 31-én.

FÜGGELÉK.

A pécsi püsp. lyceum alapítására vonatkozó okmány.

Nr. 11527/827. 835. „Nos Ferdinandus Primus Divina Favente Clementia Austriae Imperator, Hierosolymae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae, Galiciae et Lodomeriae Rex Apostolicus; Archidux Austriae, Dux Lotharingiae, Salisburgi, Virceburgi et in Franconia, Magnus Dux Cracoviae, Magnus Princeps Transylvaniae, Dux Styriae, Carinthiae et Carnioliae, superioris et inferioris Sile-

siae, Princeps Bertholdsgadenae et Mergenthemii, Comes Habsburgi etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis : Quod Maiestati Nostrae demisse exhibitae sint et praesentatae certae per fidelem Nostrum Nobis sincere dilectum Reverendum ac Magnificum Liberum Baronem Ignatium Szepesy de Négyes episcopum Quinque-Ecclesiensem, 1. Ord. S. Stephani Regis Apost. Commendatorem et Act. Int. Status Consiliarium Nostrum Quinque-ecclesiensis octava Augusti anni millesimi octingentesimi tringentesimi quinti latino idiomate concinnatae, propriaeque manus subscriptione ac sigillo roboratae literae fundationales, quibus mediantibus praenuncupatus episcopus eximio in promovendam rei literariae, bonarumque artium incremento, publicam patriae prosperitatem zelo ductus, sine inducendarum in liberam regiamque civitatem nostram Quinqueecclesiensem, sub nomenclatione lycei episcopalis, scientiarum ad iuridicam et philosophicam facultatem spectantium non solum amplas ordinis condam S. Pauli Eremitae aedes cum templo area et vicino allodio, in praefata libera regiaque civitate existentes propriis sumptibus comparasse, necessariae suppellectili instruxisse, sed et novam decoram, in fundo per praedictam liberam regiamque civitatem nostram literis sacratio, domum nomenclatione publicae episcopalis bibliothecae insignitam erexisse, insuper autem in stabilem lycei huius dotationem singulari prorsus munificentia, summam centum mille et quingentorum florenorum conv. monetae erga annum censum, sex pro centum numerandum iam effective foenori securis locis locatam, modis, formis et conditionibus in praerecensitis fundationalibus literis uberius et speciatim denotatis ac expressis, pro memorato neofundato lyceo sacrasse dignoscebatur, tenoris infrascripti, supplicatum itaque exstitit Maiestati nostrae per antelatum episcopum debita cum instantia bumillime, quantenus nos praeattactas literas fundationales, modo praevie emanatas, omniaque et singula in iisdem contenta ratas, gratas, et acceptas haben-

tes, literisque nostris privilegialibus inseri et inscribi facientes, benigne acceptare, roborare, ratificare, praelatamque foundationem pro inducendo in praeattactam liberam regiamque civitatem nostam Quinqueecclesiensem lyceo episcopali factam, in perpetuum valituram, autoritate nostra caesareo regia confirmare dignemur. Quarum quidem literarum fundationalium tenor sequitur in hunc modum: Ignatius liber baro Szepesy de Négyes, Miseratione Divina et apostolicae sedis gratia episcopus Quinqueecclesiensis S. C. és R. aplice Maiestatis Act. Int. Status Consiliarius, philosophiae et SS. theologiae doctor ac Ins. Ord. S. Stephani regis commendator. — Memoriae commendo tenore praesentium et singnifico, quibus haec nota reddi oportet, universis desiderium illud, ut scientiae ad iuridicam et philosophicam facultatem pertinentes Quinqueecclesiis iterum publice doceantur, auxiliante Deo et caesareo regia apostolica Maiestate clementissime approbante expleri sequentibus scilicet:

1. Amplae aedes cum templo area, cella vinaria et vicino allodio primum ord. S. Pauli Eremitae, deinde fundi religionis, postea comitatus Baranya, tandem ab eiusdem provinciae universitate episcopali sumptu emtae, restauratae, necessaria supellectili instructae et per magistratum liberae regiaeque civitatis Quinqueecclesiensis prout semper fuerant, onnis civici oneris immunitate donatae nomenclationem episcopalis lycei habiturae in perpetuum scholis addicuntur ita, ut in templo quidem scholastica iuventus divino cultui vacet, — in aedificio, quod olim monasterium memorati ordinis fuerat, porro quoquo sint auditoria, — duo iuridicae, duo philosophicae facultatis, oecus pro publicis tentaminibus, — musaeum physicum, schola experimentalis schola praeparandorum ludirectorum graphidis et musicae, quinqueecclesiasticorum, et quatuor ordinis Cisterciensis professorum gratuita hospitia, item plura cubilia famuli incolere queant; cella vinaria locetur, et census in sarta tecta aedium inpendatur; — in allodio typographia pro emolumento lycei

secundum benignum privilegium, quod sua Maiestas Sacratissima largiri dignata est, expensis e proventu episcopaliū bonorum suppeditandis aperiatur 2. Eidem instituto adiungitur nova decora domus in fundo, quam libera regia civitas Quinqueecclesiensis tributo immunem literis sacrauit, e redditibus Quinqueecclesiensis episcopatus erecta nomenclatione publicae bibliothecae episcopalis insignita, in qua publica bibliotheca, musaeum lectionis, conclave diversarum collectionum duo auditoria theologorum, quatuor theologiae professorum (quorum iunior semper praefectus bibliothecae futurus) gratuita hospitia et alia famulis destinata cubilia sunt et maneant. 3. Necessaria physica et mathematica instrumenta comparata, item cathedris plura recentioris literaturae opera emta sunt; quorum prout et in posterum addendorum adcuratam consignationem prodirector lycei conservabit, quotannis singula diligenter inspecturus, ac quoties novo professori tradenda fuerint, adfuturus: ut defectus nefors emersurus expensis illius, cuius culpa accidit, sarciatur. 4. Duo iuniores philosophiae professores Sacratissimae caesareo regiae apostolicae Maiestatis benigno Decreto stabilitam e redditibus bonorum Quinqueecclesiensis seminarii annuam remunerationem accipiunt, et quidem convenienter statuto canonicae visitationis in cathedrali ecclesia Quinqueecclesiensi anno millesimo octingentesimo vigesimo nono peractae, singilatim Rhn. florenos ducentos monetae conventionalis, item victum, servitium, hibernam calefactionem, candelas, omnia gratuita. 5. Titulo stabilis foundationis huic lyceo donantur centum mille, et quingenti Rhenenses floreni monetae conventionalis e proventu Quinqueecclesiensis episcopatus; e qua summa quinquaginta mille et quingenti liberae regiae Quinqueecclesiensi civitati, quinquaginta autem mille Rhenenses floreni principi Paulo Eszterházy de Galantha erga annum censum sex pro centum numerandum foenori dati, cui etiam pro erogationibus ad Divinum cultum in templo lycei requisitis Andreas Miskolczy praepositus

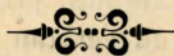
maior, et canonicus cathedralis ecclesiae Quinqueecclesiensis in regni comitis 1825/7 promissos Rhen. florenos mille monetæ conventionalis mutuos dedit, e quorum annuo censu, scilicet sex mille nonaginta Rhenensium florenorum monetæ conventionalis summa obveniunt. a) Prodirectori floreni ducenti. b) Senori iuridicæ facultatis, qui semper scientiarum politicarum professor et ecclesiasticus erit, floreni septingenti. c) Proseniori eiusdem facultatis floreni sexcenti. d) Aliis duobus iuridicæ facultatis professoribus simul floreni mille. e) Seniori philosophiæ professori floreni sexcenti. f) Proseniori philosophiæ professori floreni quingenti quinquaginta. g) Junioribus philosophiæ professoribus alteri quidem munus actuarii gesturo floreni centum quinquaginta, alteri vero munditiei et supellectilis curam habituro pariter floreni centum quinquaginta. h) Professore doctrinæ religionis et exhortatori floreni quadringenti. i) Professore linguæ et literaturæ ungaricæ atque græcæ, nec non supplenti impeditorum iuridicæ et philosophicæ facultatis professorum floreni quadringenti. k) Curatori scholarum floreni centum quinquaginta. l) Mediastinis quatuor simul floreni quadringenti. m) Famulo, qui in templo sub Divino cultu obsequia præstabit floreni quinquaginta. n) Ad fiscum templi, quod scholastica iuventus frequentat, pro cereis et ceteris floreni quinquaginta. o) Pro erogationibus, quas ligna calefaciendis fornacibus necessaria, physica experimenta, charta, creta, scopæ ac his similia postulant, floreni centum quinquaginta. p) Ad rationem sartorum tectorum floreni tercenti quadraginta. q) Perceptorum rationes reddituro floreni ducenti, omnes præmissæ summæ solventur in moneta cōventionali. 6. Quia mihi integrum est relinquendarum facultatum (subductis præviis legatis, aliisve subtrahendis) tertiam partem, cui placet, addicere, huius portionis hæredem instituo Quinqueecclesiense episcopale lyceum ita, ut e censu pecuniæ foenori dandæ, subinde emeriti professores pensionem percipiant, aut aedes reparentur. 7. Quatuor professores philo-

sophiae item professor scientiarum politicarum semper e clero Quinqueecclesiensis dioecesis, pariter professorem iuris patrii e viris saecularibus episcopus Quinqueecclesiensis, professores vero statisticae et iuris naturae item exhortatorem una doctrinae religionis professorem nec non linguae ac literaturae ungaricae et graecae professorem ex ordine Cisterciensi abbas unitarum abbatiarum B. M. V. de Zircz, Pilis et Pásztó idoneos nominabit. Vacante sede episcopali quidem capitularis generalis vicarius, abbatiali vero superior dictarum abbatiarum hoc iure utetur. Quod si memoratus abbas huic iuri renunciaret tunc etiam ceteros professores e clero ecclesiastico huius dioecesis episcopus, vel capitularis vicarius Quinqueecclesiensis constituet, famulos semper prodirector conducet et dimittet. 8 Prodirectoris officio fungetur, sicut hactenus mos erat, canonicus e capitulo Quinqueecclesiensi, per episcopum aut capitularem generalem vicarium nominandus, qui etiam aedibus invigilabit, de summis sub n. o p. memoratis, documentis fultas, rationes quotannis reddet, et universam foundationem administrabit sub inspectione ac directione Quinqueecclesiensis episcopi, aut capitularis generalis vicarii, quod obsequium abs dubio non recusabitur. 9. Norma Sacrorum, studiorum et scholasticae disciplinae in Quinqueecclesiensi lyceo exactissime observabitur cadem, quae in regia academia Jaurinensi viget et superiori directori studiorum Jauriensi hoc lyceum suberit. 10. Quoties annue prodirectoris et preceptoris rationes causa absolutionis in trutinam vocandae, pecuniae lycei erga censum mutuo dandae, aut praeter minores quotidianas aliae notabiles expensae faciendae fuerint, semper episcopus vel capitularis generalis vicarius laudatum abbatem, lycei prodirectorem, seniores utriusque facultatis, iudicem et consulem Quinqueecclesiensis liberae regiae civitatis et actuarium lycei ad consultationem invitabit; quod communi consensu statutum, ad effectum deducetur, conclusa horum consensuum peculiari libro inserentur, atque per praesentes signabuntur,

librum vero prodirector custodiet. — Eapropter de genu reverentissime supplico sacratissimae caesareo regiae apostolicae Maiestati, ut his foundationis tabulis, benigno privilegio altissimam adprobationem clementissime impertiri dignentur. Omnia ad maiorem Dei gloriam! Quinqueecclesiis octava Augusti anno Christi millesimo, octingentesimo trigesimo quinto. Baro Ignatius Szepesy episcopus Quinqueecclesiensis. (L. S.)

Nos itaque pro solita, atque paterna, qua erga pias foundationes ferimur cura et sollicitudine, humillima supplicatione nostrae modo quo supra facta Maiestati regia benigne exaudita clementer et admissa, praeinsertas saepius fati episcopi Quinqueecclesiensis Ignatii liberi baronis Szepesy de Négyes munificas foundationales literas Maiestati nostrae ut praemissum est, in specie exhibitas, non abrasas, non carcellatas, neque in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspitione carentes, praesentibus literis nostris privilegialibus de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali insertas et inscriptas, quoad omnes earumdem continentias et clausulas, conditionesque et articulos ratas, gratas, et acceptas habentes, praedeclarata autoritate nostra caesareo regia benigne acceptavimus, roboravimus, approbavimus, ratificavimus, ac pro crebrius fato lyceo Quinqueecclesiensi, modo praevis fundato, in perpetuum valitura elementer confirmavimus, ac benignum etiam regium superinde consensum nostrum praebuimus (salvo tamen supremo, quod relate ad quarumvis foundationum administrationem Maiestati Nostrae competit, inspectionis iure prout et alieno, salvis item et praexistentibus, et quas in futurum defigere Nobis visum foret, in re literaria altissimis dispositionibus Nostris) harum nostrarum secreto sigillo nostro, quo ut rex Hungariae apostolicus utimur in pendenti communitarum vigore et testimonio literarum. Datum per manus fidelis nostri nobis sincere dilecti spectabilis ac magnifici comitis Adami de Reviczky de Revisnye, Insig-

nium ordinum S. Stephani regis apostolici magnae crucis, Leopoldi vero imperatoris equitis, et R. Sardinici S. Mauriti et Lazari magnae crucis in adamantibus Equitis, camerarii, et actualis intimi status consiliarii nostri, curiae nostrae regiae per Hungariam magistri, comitatus Borsodiensis supremi comitis, nec non per idem R. Nrum Hungariae Aulae nostrae prout et insignis ordinis S. Stephani regis apostolici cancellarii, in imperiali urbe nostra Vienna Austriae die vigesima septima mensis Augusti, anno Domini millesimo, octingentesimo trigesimo quinto, Regnorum nostrorum Hungariae, Bohemiae et reliquorum anno 1. Ferdinandus mp. Comes Adamus Reviczky mp. Franciscus Duschek mp. (L, S.) pendentis.“ Protocollatum in libro Regio classis I. quod testatum redditur per registraturae et archivi director Mathiam Sztankovits mp.

110090

